

„Képesnek lenni”

Az Igazgyöngy Alapítvány közösségfejlesztő pályázatában
fejlesztett módszertan leírása

A projekt a Norvég Civil Támogatási Alap segítségével valósult
meg az NCTA-2014-8330-G azonosítószámú pályázat keretében
2014-2016 között Toldon.

„Képesnek lenni”

Az Igazgyöngy Alapítvány közösségfejlesztő pályázatában
fejlesztett módszertan leírása

A projekt a Norvég Civil Támogatási Alap segítségével valósult meg az NCTA-2014-8330-G azonosítószámú pályázat keretében

2014-2016 között Toldon.

A projekt háttere

Amikor az Igazgyöngy Alapítvány 2009-ben megjelent Toldon, ebben a lehetőségeitől megfosztott kis zsákfaluban, az első, ami szembeötlött az volt, hogy a nyomorúság teljesen szétzilálta a korábban még működő közösséget. A konfliktusok mindennaposak voltak, a feszültség tapintatható volt. A mindennapi megélhetés biztosításának lehetetlensége kiégettette az embereket, felőrölte az emberi kapcsolatokat, nemcsak a településen belül, hanem sokszor a családokban is.

A munkánk egy nagyon fontos, a közösségfejlesztésben meg nem spórolható, a helyzet elemzésére, a probléma megértésére irányuló évvel indult.

Amikor egy segítő szervezet, a szakembereivel megjelenik egy településen, egy szegregátumban, mindig van egy elgondolása, vannak általános (többnyire tanult) tudásai, amivel hiszi, elindulhat a dolog, no meg mindenkinek a viszonyulását meghatározzák a saját sztereotip elgondolásai erről az egészről.

Aztán hamar kiderül, hogy semmi sem úgy van, ahogy gondoltuk. Az általánosságok is nagy kanyarulatokkal körvonalazódnak, és kiderül, mennyi mindent kell figyelni, érteni ahhoz, hogy a település problématerképének elkészítéséhez nekifoghassunk. Mert minden szegregátum más, még, ha sok jellemzőjében azonos is.

Mire kell figyelniük, mit kell megérteniük a településen?

Nem mindegy pl. romungrók, vagy oláh cigányok laknak-e ott, milyen az arányuk egymáshoz viszonyítva, és a település nem roma lakosságához képest. Aki dolgozott már velük, az ismeri a mentalitásbeli különbségeket, amit érteni kell, és építeni rá.

Nem mindegy az sem, milyen az őslakosok és betelepülők aránya. Mert az őslakosok már beépültek a faluba, az ő elfogadásuk már generációkkal korábban megtörtént, számtalan szál köti őket a többiekhez, de a betelepülők más, új túlélési módjai, kommunikációja, értékrendszere nagy konfliktusforrás lehet.

Jó tudni, érteni a nagycsaládok szerkezetét, viszonyait, hogy a támogatottságokat és egymásnak feszüléseket értsük, és számítani, építeni tudjunk rá.

Nem mindegy, milyen a kriminalizáció szintje, milyen szintű az uzsora, jelen van-e a prostitúció, vagy az utóbbi évek nagy problémája, a herbál. Élnek e „csicskák” a családokban? Milyen szintű romboló függőségek épültek ki, és mi az, amin rövid távon lehet változtatni, vagy amihez hosszú távú tervezés kell? Hány büntetett előéletű, börtönviselt van, és hány közülük a visszaeső? Hogyan viszonyulnak mindehhez a családok, ahol az összetartás erős, és ez jó, vagy rossz irányba is viheti a dolgokat tovább?

Ismernünk kell a túlélési stratégiákat, ami minden családban más. Tudni kell a konfliktusok feloldásának megszokottmódját, az ebben felvállalt szerepeket, a provokálókat, a hangadókat és a békítő elemeket vállalókat is.

Látni kell a képzettség szintjét. Kik írástudatlanok, vagy funkcionális analfabéták? Kiknek van szakmája, munkaviszonyos munkatapasztalata? Értelmezni kell a valós munkalehetőségeket, a közmunkát, a mobilitást. Az alkalmi és feketemunkák lehetőségeit, rendszerét. A munkavállalói kompetenciákat.

Tudnunk kell, milyen az önfenntartás, a tervezés képessége.

Jó, ha van információm nemcsak az illegális, hanem a legális kölcsönfelvételekről. A házak tulajdonviszonyairól, az azokra terhelt jelzálogról, az ingatlanok állapotáról, az áramszerzés módjáról.

Az sem árt, ha látjuk a település szolgáltatási rendszerét. Mi van helyben, és mi az, amiért utazni kell, vagy ami esetleg „boltocskázás” keretében lefedett, az illegális kereskedelemben.

Honnan szereznek dohányt, cigarettát? Hol juthatnak alkoholhoz, hányan és kik élnek ennek függőségében? Ők családban élnek-e, vagy egyedülállók?

Ismernünk kell a közlekedési viszonyokat. Milyen a tömegközlekedés, az önkormányzat falugondnoki szolgálata mennyire elérhető a lakosok számára? Van-e mindenki számára érthető, megfelelően kommunikált rendszere ennek a szolgáltatásnak? Hányan fuvaroznak a településen pénzért, és ehhez kötődve milyen függőségeket alakítanak ki? Kik és milyen szintű megélhetést biztosítanak maguknak ezzel?

Jó tudni az önkormányzat összetételét, és persze a kisebbségi önkormányzatát is. Az információáramlás megértése is lényeges. No meg az, milyen szintű a „társadalmi tudata” az ott élőknek?

Mennyire tudják az alapvető emberi jogokat, észreveszik-e ha jogsérelem éri őket, vagy fel sem tűnik nekik, hiszen abban szocializálódtak, hogy velük mindent meg lehet tenni?

Milyen szintű a roma érdekképviselés, és ez hogyan jelenik meg a települési döntéshozói mechanizmusban? Milyen a település mozgástere, mennyi a helyi adó, vannak-e civil szervezetek, milyen szinten szervezett bármi, ami a közösségi élethez kapcsolható?

Fontos a gyerekek fejlődésének ismerete. No, nem csak úgy, általánosságban, hanem a körülményeik függvényében. Születésüktől, vagy talán még hamarabb, a magzati kortól.

Milyen gyakoriak a szegregátumban az abortuszok? Milyen hatékonyságú a terhsgondozás, és milyen az ebbe való bekapcsolódás mértéke? Milyen a koraszülött arány? A védőnői szolgáltatás milyen lefedettséget biztosít? Elérhető-e, és mennyire valósan igénybevett a korai fejlesztés?

Milyen az SNI, BTM arány a gyerekek között? Minden gyerekről fontos képet kapunk, a veszélyeztetett, védelembe vett gyerekek helyzetéről éppúgy, mint a többiekéről.

Látnunk kell a számukra elérhető óvodai, iskolai szolgáltatások lefedettségét, színvonalát. Megfelelő-e ott a szakemberellátottság? Képesek-e ezek valóságosan (nem adminisztratív úton) segíteni a gyerekek problémáin?

Milyen mértékű a hiányzás? Mennyi ezek közül az igazolt, és az igazolatlan? Kiknél és hányszor történt meg a családi pótlék iskolai hiányzás miatti felfüggesztése?

Ismernünk kell a továbbtanulási lehetőségeket és ennek gyakorlatát. Mennyiben vannak számukra elérhető, és munkaerőpiaci szempontból értelmezhető végzettséget adó középiskolák? Milyen szintű a lemorzsolódás a középiskolákból? Milyen okok vannak a mögött, hogy a 16 éves tankötelezettség lejáta után, szakképzettség nélkül kiszállnak az oktatásból?

Ez a terület már átvisz bennünket az intézményrendszer szintjére.

Mert nem elég csak a családokkal, a közösséggel foglalkozni, keresnünk és értenünk kell azt is, mi történik velük, amikor nem otthon vannak, milyen az intézményrendszeri közeg, ami körülveszi őket? Milyen a viszonyuk az intézményeknek egymáshoz és a családokhoz? Mekkora a kiégés mértéke? Van-e erre vonatkozóan bármilyen kezelés, beavatkozás? Mennyire állandó a szakembergárda? Milyen az ott dolgozók attitűdje, a változások tükrében is vizsgálva?

Milyen nehézségek vannak az egyes területeken, mennyi ezekben az általános, a rendszer által támasztott, és mennyi az egyedi, személyes viszonyulás? Mennyire játszanak hatósági szerepeket azok a szereplők is, akiknek nem ezt kellene betölteni?

Fontos megérteni őket is. Mert a tudás, a képességszint, a protokoll, ami őket működteti, a rendszerbeli és az egyéni problémák itt ugyanolyan bonyolult viszonyulásokat generálnak, mint amiket a családok szintjén megtapasztalunk.

Ezekén kívül még megannyi helyzetet vet fel az élet, ami további bonyodalmakat okozhat, egy gyógyíthatatlan betegség jelenléte, a pszichiátriai problémákkal élők a településen, az alkoholizmus, vagy akár a homoszexualitás.

No és ott van még a történetiség..., hogy mindezt értelmezzük az elmúlt évek, a jelen, no meg a jövő szempontjából is. Próbáljuk kezelni valahogy a politikai váltások okozta hangsúlyeltolódásokat, súlypontváltásokat is.

Minden hat ugyanis, az is, ami elmúlt, és minden, ami a jelenben előfordul. Mindenki, aki ott él, legyen az bármilyen problémával küzdő. Problémája pedig egy szegregátumban mindenkinek van. Ha nem lenne, már képes lett volna változtatni az életén.

Ezek a problémák nem annyira személyes döntéseken alapulnak. Sokkal inkább átörökítésen, szocializáción. Ha az ember kiemeli a problémarendszert, ami körülveszi őket, és képes ezt történetiségében is vizsgálni, a szülők, nagyszülők szintjén is, megérti: az itt élők sem reakcióikban, sem életvitelükben, sem értékrendjükben, sem jövőképükben nem lehetnek mások.

Fontos, hogy megértsük, épp ezért nem is lehet ezt az egészet személyes segítségnyújtással megoldani. Lehet persze kríziseket kezelni, de a változásokat ez nem fogja elindítani. Hanem az, ha újra működésképpessé tesszük a közösségeket. Ha a változások elérnek egy kritikus tömeget, amikor az, képes lesz behúzni másokat is.

A kritikus tömeg szerepe:

A projektünk szempontjából lényeges ennek átgondolása is.

Ehhez pedig ismerni kell a mélyszegénységben élők szintjeit is, mert ez nem egy homogén tömeg.

Íme, erről egy szubjektívabb hangvételű bemutatás (a részlet innen lett kiemelve: <http://nyomorszeleblog.hvg.hu/2016/06/12/529-a-kritikus-tomeg/>)

„Legalul vannak azok, akikre a legnehezebb hatni. Akik nem változnak, akikkel mindig újra kell kezdeni. Ahol szinte minden hiányzik az élethez. Tudás, képesség, akarat. Az érzelmi intelligencia szintje félelmetesen alacsony. Van viszont alkohol. És herbál. Ahonnan mindig van a felnőttek között börtönben valaki. Akik nem dolgoznak sehol. Ahonnan kiemelik a gyerekeket (leginkább a szülők kérésére, mert nem bírnak velük, és inkább elvitetik), és születik a következő. Akik meg is mondják: nekik a gyerek a családi pótlék miatt kell. Ahol hiába segítünk rendbe hozni a házat, pár hónap alatt amortizálják le újra. Akiknek a kommunikációjától mindenki menekül. A hivatalok is. Akik ettől erősnek érzik magukat. Akiket a közösség is kivet, lopnak, vagy tartoznak mindenkinek, de nem adják meg, viszont folyamatosan rágalmaznak mindenkit. Akik mindig kihívják a rendőrséget, mert a saját problémáik megoldására nem képesek. A lehetőségeket nemhogy nem ismerik fel, hanem elutasítják. Szerintük nekik „jár” minden, erőfeszítés nélkül. Nem nagy réteg, bár településenként változóan, de kevesen vannak.

Szerencsére közösségenként csak pár család. De megmérgezi a többit a jelenlétük, fellélegez mindenki, ha egy-egy közülük hosszabb időre börtönbe kerül, vagy néha elköltözik. De visszajönnek mindig. Mert sehova sem tudnak beilleszkedni.

Aztán ott van a felső réteg. Kevesen vannak ők is. Szegények, mint a többi, de valahogy mások. Nehéz érteni, miért, de ők kicsit tovább jutnak a tanulásban, még, ha nem is mennek vele semmire, a lakhatásuk javítására is törekednek, van valamiféle tervezés, jövőkép, akarat, őket könnyen partnerré lehet tenni, van kitartásuk is, gondolkodnak, és nem az irányítást várják.

A kommunikációjuk jobb, mint a többieké, kevesebb a konfliktusuk mindenkiel. Jogkövető magatartásra törekszenek. Ők, ha értük nyúlnak, ha lehetőséget kapnak, hamar ráéreznek, mit kellene tenniük, hogy kihasználhassák azokat. Maguktól viszont nem képesek előre lépni. Többnyire rájuk építenek a hivatalok, ha nyernek erre irányuló pályázatokat. És őket érik el leginkább a civil fejlesztő programok is. Velük lehet eredményt felmutatni. Ők váltak a látszatsikerek eszközeivé. Azonban az életük, és az arányuk is stagnál, hatásuk nem igazán látszik a közösségen belül.

A legtömegesebb réteg pedig a kettő között van. Ők az ingadozók. Akiket mindkét irányba el lehet vinni. Ha hagyjuk őket, inkább lefele csúsznak. Önmaguktól pozitív elmozdulásra már nem képesek. Náluk a „tanult tehetetlenség” irányít. Várnak, napról napra élnek, hagyják, hogy megtörténjenek velük a dolgok. Társadalmi tudatuk alacsony, sosem voltak helyzetbe hozva, sosem hittek magukban, jövőképük nincs, identitásuk, értékrendjük sem stabil. Befolyásolhatók. Nagyon. Sőt, megvezethetők. Kölcsönökkel, amit a fogyasztói világ hatása alatt gondolkodás nélkül felvesznek. Adományokkal, ígéretekkkel, ravasz rábeszéléssel, amit mindig kihasznál a politika, ezért lesznek fontosak a választások idején. Ők azok, akik még azt is elhiszik, a radikalizálódás nekik is jobb világot hoz.

Viszont olyanok, mint egy szunnyadó lehetőség. Közösségi tudatuk hamar előhívható, és ezzel ők lehetnek a legfontosabbak, mert tömeges változások részesei és generálói lehetnek. Persze ők is tudás és képességhiányosak. Ezek csíráikban ott vannak bennük, de az oktatás őket is érintetlenül hagyta, tehát be kell pótolni egy csomó dolgot. Tudatos, irányított, pontosan célzott fejlesztésekkel. Hosszú távra tervezett ez, ami talán nem is annyira miattuk, hanem a gyerekeik miatt fontos. Akik mások lesznek majd. De ami fontos: tömegesen mások. A változásokhoz őket kell elérni. Őket kell képessé tenni. Mert el kell érnünk a változásban egy kritikus tömeget. És csak a felszínt kapirgálva ezt nem lehet. Ott mindig csak pár ember lesz... és hiába egy-két pozitív példa. A szegregátum tömegében hiába várjuk, nincs elég hatása.”

Segíteni, közösségfejlesztés elindítani pedig csak akkor lehet, ha ezeket mind értjük. Mert ezek mutatják meg azokat az okokat, aminek az eredménye ma mindaz, amit látunk egy-egy szegregátumban.

Ennek a megértésnek is külön módszertana van.

Az információk javarészt csak bizalmi légkörben, szinte beépülve a közösségbe, kellő alázattal érhetők el. Le kell vetkőzni a többségi társadalomból érkezőnek a mindent tudó, fölényes szerepet. Hiszen a roma lét megélése és a mélysze­génységben szocializálódás nem a tanult többség tudása. Ha ezt megértjük, alapvetően más viszonyulással állunk a hely­zethez, nem a „tuti” megmondásra, nem a hatósági szemlé­letre, hanem a pedagógiai eszközeire alapozva.

Mert segíteni csak ott lehet, ahol pontosan értünk mindent

Nagy csapdája még a dolognak, hogyha azonosulunk a célcsoport helyzetével, problémáival, könnyen az áldozati szerepet hangsúlyozó, az áldozatot védő, minden mást hibáztató szerepbe csúszhatunk. Ez a munka szempontjából épp olyan káros, mint a hatósági szerep. Két szempontból is: egyrészt folyamatosan védekező szerepre kényszeríti a hivatali oldalt, mindent támadásnak vélnek, és ebben a légkörben nem lehet normális munkát végezni.

Másrészt azokban, akikért dolgozunk, azokban az áldozati szerepet erősíti, ami a részükről nem segíti a tenni akarás elindítását, sokkal inkább a „nekünk jár” szerepet. Persze hajszálvékony a vonal, amin egyensúlyoznunk kell, hiszen azt szeretnénk, ha ugyanakkor észrevennék, tudásuk lenne arra, mikor éri jogsérellem őket.

A viszony, ami a szegregátumok lakói és a hivatalok között kialakult, sok sebből vérzik. Egy emberi, fejlesztő jellegű segítségnyújtás, ügyintézés kialakítását kell megcélozni, amihez mindkét felet hozzá kell segítenünk. Ezért fontos, hogy megértsük

a hivatali oldalt is, a frusztrációival, a kiégéseivel, az alulfinanszírozottságával, a rájuk nézve kötelező jogszabályi ellentmondásokkal, az ő hierarchizáltságukkal, személyes problémáikkal. Mert sok esetben azt látni, ők éppúgy áldozatai ennek az egésznek, mint az ügyfeleik. Ha ezt nem értjük, ha irányukba nem vagyunk empátikusak, akkor csak mélyítjük a szakadékot, ami köztük van.

Told esetében, ahol a projektünk is lezajlott, ez az első év nagyon fontos volt. A fent leírt lépések, pontok, amiket Toldon kívül még a járás több településén is megéltünk, a saját élményű megtapasztalások, más tapasztalatainak megismerése, illetve folyamatos tanulás során rendeződnek bennünk tudássá, ami azóta is, folyamatosan bővül.

Mondhatjuk úgy is, hogy ekkor, sok esetben ösztönösen, sok mindent a magunk kárán tanultunk meg, sok téves lépéssel, de mindenből tanulva, és egyre tudatosabban haladva a stratégiai tervezés felé.

Azt hiszem, az első évben alakult ki az a másfajta viszonyulás bennünk, ami a későbbieket is meghatározta. Ezt az első évet, vagy hívjuk inkább úgy, hogy a problémát megértő időszakot senkinek sem szabad megspórolni, ha hatékony munkát akar végezni. A szükséges információkhoz viszont az ember nem juthat hozzá, csak, ha bizalmi légkört képes teremteni. Ez pedig nem egyszerű, ha az ember kívülről érkezik, nehéz megértetni, hogy nem egy újabb hatóság érkezett velünk. De lassan, türelemmel, lépésről-lépésre elindul majd. Elindul a közösség újjáépülése. Sok kudarccal, újraértékeléssel, újrakezdéssel, próbálkozással, de előbb-utóbb elindul valami pár emberben. Aztán ebbe már bele lehet kapaszkodni.

Ezen el lehet indulni, megkeresve és megerősítve egy kis közösségi magot, ami előbb-utóbb behúzza majd az ingadozókat.

Ha pedig a „kritikus tömeget” elérjük, már menni fog. Akkor már maga a közösség is elindul önjáróan, saját erőforrásaira építve a változások felé. A magát megszervezni képes közösség felé.

Ez volt a projektünk célja, aminek az elindításához szükséges volt az Igazgyöngy korábbi munkája, és ennek a programnak a lezárta után, ezekre az eredményekre és tanulságokra építve folytatjuk majd tovább.

Ez a projekt is egy nagyon fontos láncszeme volt az Igazgyöngy Alapítvány 20 évre tervezett esélyteremtő stratégiájának.

Told helyzetelemzése a projekt szempontjából

A projektünk szempontjából leglényegesebb helyi jellemzők bemutatása

A település lakosságának feltérképezése már adott némi alapot a problématerképhez:

Érdekes és egyben elgondolkodtató, hogyan lehetséges, hogy a KSH adatok sokkal kedvezőbb képet festenek a településről, mint ami valójában van? Ha az ember a terepen dolgozva, mindent és mindenkit ismerve összeveti a tapasztalati képet a településről fellelhető adatokkal, sokszor értetlenül néz. Vajon az adatszolgáltatások

mennyiben hitelesek? Mennyiben követik a változásokat?

Így van ez egyrészt a magukat romának vallók tekintetében, bár ez sok településen ismert, hogy a népszámlálásnál kevesebben vallják magukat romának, mint a valós arány. Másrészt furcsa, a valóságot tapasztalataink szerint nem tükröző adatok találhatóak pl. a végzettségek, az autók, vagy a vállalkozások száma tekintetében, sokkal kedvezőbb helyzetet mutatva, mint ami valójában van.

Valamikor jó lenne ezt is megnézni, milyen adatszolgáltatások alapján, kiktől kerülnek be ezek az információk? Elképzelhető, hogy az uniós pályázatok indikátorszámával kívánják összehangba hozni? Mivel azok a fenntarthatóság szempontjából görgetett, de nem valós adatok, lehet, ezek okozzák az eltéréseket. Minden esetre furcsa és a valóságtól elrugaskodott kép ez, ami biztosan nem előre viszi a problémák megoldását.

Mindezért Told bemutatásánál nem a KSH adatokat, hanem a mi a saját tapasztalatainkat vesszük alapul.

A helyiek bevallása szerint az itt élők 70%-a tartozik a roma népességhez, ezen belül nagyobb részt romungrók, kisebb részt oláh cigányok. Egy családban Romániából áttelepült cigány lakossal is találkozhattunk. A cigányok egy része több mint 10 éve a településen él, vannak őslakosok is és vannak frissen betelepülők. A nem cigány lakosság zöme őslakos, idős, többnyire egyedül élő ember, olyan fiatal család, ahol kisgyerek lenne, nincs a településen régóta élők között.

Vannak betelepült nem cigány családok is, ezek egy része a közeli Romániából költözött az olcsóbb ingatlanokba. Az ő életük is problémákkal terhelt, minimum családi szinten, de gyakran más vonatkozásban is, sokszor nincsenek rendben az irataik, jövedelmük tekintetében „kétlakiak”, leginkább az

egészségügyi szolgáltatások igénybevételékor kerülnek bizonytalan és tisztázatlan helyzetbe.

A lakosság korosztályi összetételére jellemző, hogy magas a gyerekek és fiatalok aránya, ők jellemzően a roma népességből kerülnek ki.

A probléma szempontjából érdekes a szakképzettség és a munkalehetőség is. A lakosság nagy része általános iskolai végzettségű, jelenleg van már néhány érettségizett, de sok a funkcionális analfabéta, nemcsak az idősek, hanem a fiatalok között is, az idősek között a teljes analfabetizmus is előfordul. Munkalehetőség a településen a közmunkán kívül nincsen. Nincsenek szolgáltatások, vállalkozók, munkaviszonyos alkalmazásai lehetőségek.

A kultúra, mint közösség-szervező erő nem jelenik meg a településen, nem jellemző a hagyományőrzés sem, és a helyi könyvtár sem tölt be valós kultúraközvetítő funkciót. Sajnos ugyan ez jellemzi az egyházat is, a környék református, időnként segédlelkész jár ki a településre, de csak pár idős ember vesz részt az istentiszteleteken.

Az egyház a környéken iskolákat is tart fenn, Biharkeresztesen is, ahova a toldi gyerekek járnak, ám az egyházi iskola, engedve a szülők szabad iskolaválasztásának a tanuló összetételét jellemzően a halmozottan hátrányos helyzetű, cigány gyerekektől mentesre szervezi. Így az állami iskola szegregálódik, ami nem az esélykiegyenlítő oktatás felé viszi, sokkal inkább mélyíti tovább a problémát.

A cigány családok vallásosak, vannak kiségyházakhoz kapcsolódók is, de a közösségben nem gyakorolják ezt, így gyakorlatilag nem tudunk építeni rá közösségfejlesztési szempontból.

Korábban volt itt roma hagyományőrző és vallási roma (baptista) közösség is, de megérkezésünkkor már nyoma sem volt, bár történetiségben a hatása még értelmezhető.

Külön vizsgáltuk a település problémamegoldó és kommunikációs képességét.

Ebben leginkább az agresszió volt a jellemző, a rendőrségi beavatkozást igénylő esetek hetente többször is előfordultak. A családok között az apró konfliktusokból is gyakran tettleges-ségig fajuló nagy veszekedések lettek.

A legproblémásabb családokban jellemzően nem tudtak konfliktusokat elrendezni sem a családon belül, sem egymás között, a rendőrség kihívása a veszekedésekben rutinszerű eszközzé vált, tőlük, mástól várva az igazságtételt, melynek tartalma gyakran már másnapra átértékelődött.

Folyamatosan izzott a feszültség, ami kiszámíthatatlanul csúcsosodott ki az agresszióban. Ráadásul ez nem maradt a felnőttek között, gyakran folytatódott a gyerekek között is az iskolában, ami csak tovább gerjesztette a konfliktust, amikor a gyerekek hazamentek, és beszámoltak a suliban, vagy útközben történt veszekedésekről.

E mellett sokan a bűnözés felé hajlottak a túlélési stratégia megkeresésében, a napi megélhetési problémák megoldásában, gyakori lopásokkal, betörésekkel, rosszabb esetben rablásokkal, no meg uzorával, prostitúcióval, feketekereskedelemmel kerülve összeütközésbe a törvénnyel. A rendőrség jelenléte mellett folyamatosak voltak az esetek utóéletéből adódó idézések, tárgyalások, ami folyamatos konfliktushelyzetet teremtett, mert a vizsgálatokhoz kapcsolódó információátadások során mindig újra fellángoltak az ellentétek.

Ezek a tapasztalatok, és még sok más, ami a problématerképet folyamatosan bővítette, nyilvánvalóvá tették számunkra, hogy egy funkcióját veszített közösségről van szó, és meg kell próbálnunk a közösség újraszervezését. Ez a munka az egy évig tartófigyelő-értelmező szakasz után, 7 évvel kezdődött, Toldon.

A probléma megértése után körvonalazódó közösségépítő munka lépései:

Felkereső jellegű tevékenységekkel próbáltuk kiépíteni a bizalmi kapcsolatot az irányunkba. Először főleg a kisgyerekes családokra koncentráltunk, hiszen alapítványunk egyik fő célja a gyerekszegénység elleni küzdelem, később fokozatosan voltunk be a többieket is.

Lépésről lépésre alakult a helyzet, melyben meghatározó volt a településen a kulcsembert megtalálása, pozicionálása és képzése.

A kulcsembert mi, az iskolából, tehát a gyerekekből kiinduló fejlesztésekben, a nők között találtuk meg.

Ha más, hasonló szervezetekkel összevetve nézzük, gyakoribb, hogy a partnereket, a közösség-szerveződést a szegregátumokban a nőkhöz kötődve indítják el. Egyrészt azt hiszem, azért van ez, mert a gyerekek érdekében az anyukák könnyebben partnerré tehetőek, másrészt, mert a krízisek kezelését a családon belül nekik kell végezni, nekik kell enni adni a családnak, biztosítani az életük mindennapi szervezési részét. Másrészt az egymással való kapcsolattartásban is erősebbek, és kompromisszumkézsőbbek, érzelmileg jobban befolyásolhatók, mint a férfiak.

A gondosan megválasztott, majd pozícióba hozott kulcsember köré hamarosan sikerült egy kis támogatói kört vonni. Ebben az időben még mindig a kríziskezelés volt a legfontosabb tevékenységünk, ebben is a helyi „igazságossági rendszer” kialakítása, mint az első közösségi jellegű működési elv megalkotása.

Ekkor már elgondolkozhattunk a „képesé tevés”, mint közösség-szervező rendszer beavatkozási pontjainak meghatározá-

sán és elindításán, hiszen már volt egy egyetértés, egy összedolgozás, ami mentén a közös munka elindulhatott.

Ekkora már a családok zömét elértük valamilyen segítő szolgáltatással és tudtunk valamiféle lehetőséget is biztosítani számukra, melyben a körülményeik megváltoztatására irányuló szándékukat kinyilváníthatták. Ebben a kiskert programtól a gyerekek oktatásának támogatásáig, a kézműves programtól a lakókörnyezet javításáig széles volt a skála.

A felkereső jellegű szolgáltatások vezettek oda, hogy a településen sikerült a közösségi programok rendszerességét a köztudatba beemeltetni, az internetpontot beüzemelni, folyóirat olvasóval, ping-pong asztallal közösségi helyszíneket teremteni a helyi kultúrházban.

Hetente, mindig adott időpontban próbáltunk olyan nyitott foglalkozásokat, beszélgetéseket szervezni, melyeknek programjait az érdeklődésüknek megfelelően állítottunk össze. Ebben a szakaszban a cél az volt, hogy minél több embert becsalogassunk a rendezvényeinkre. Nem volt elvárás a részünkről együttműködés, csak alkalmat teremtettünk az együttlétre, a kapcsolatfelvételre, a pozitív hangulatú kommunikációra azok között, akik eddig nem sok közös élményt éltek meg együtt. A felkereső munka során megerősödött bennünk, hogy Tol-

don is, a többi településhez hasonlóan, az asszonyokra jobban építhetünk. Egyszerűen nyitottabbak voltak, bizalmasabb viszonyt sikerült kialakítani velük. Sokat segített az, hogy a kézműves tevékenységekbe is szívesen bekapcsolódtak. Ezért a fejlesztés ívében velük gondolkodtunk tovább.

Ez utóbbi nagyon fontos terepe volt a roma és nem roma asszonyok összehozásának. Közös pontot találtunk benne, amire később tudatosan építhettünk.

Mivel ez egy jövedelemszerző lehetőséggé is vált az alapítványnál (alkalmi munkavállalóival sokan dolgoznak benne), a tevékenység kezdte érdekelni a szintén a létminimum alatt élő nem cigány asszonyokat, leginkább az idősebbeket, de néhány középkorút is. Az ő tudásuk a későbbiekben kulcsfontossággal bírt. Eleinte nagy volt az elhatárolódás, de mindig újabb és újabb helyzeteket teremtettünk a bevonódásra, az együttműködésre.

Öröm volt látni, ahogy a hímzésben értékelhető munkakapcsolatok alakultak ki, pl. a roma kulcsember és a nem roma asszonyok között. A korábbi ellenséges hangnemet kezdte felváltani valami, ami a kölcsönös tiszteleten alapult. Önmaguk és egymás tiszteletén is.

E projekt tervezésekor úgy határoztunk, hogy miután sikerült kialakítanunk egy általános érdeklődést a különféle közösségi tevékenységek iránt, próbálunk továbblépni egy szűkebb csoporttal, a biztos partnerként bevont asszonyokkal. Így egy célzottabb közösségfejlesztésbe kezdhetünk.

A közösségfejlesztésben ez a láncszem az egymást támogató

emberi kapcsolatok megerősítésére irányult.

A személyek kiválasztásához az alapítványi munkatársak tapasztalati képe mellett szociometriát is készítettünk. Ez egyrészt segített nekünk abban, hogy lássuk a közösségi viszonyokat, másrészt a projekt végén tervezett változásméréssel kimutathatóvá tettük a támogatottságok alakulását. Fontos szempont volt az is, hogy a tervezett 30 fős csoport összetétele vegyes legyen, romungro, oláh cigány és nem cigány asszonyokat is bevonjunk a projektbe, őslakosokat és betelepülőket egyaránt.

Abban is megállapodtunk az elején, hogy bár a fejlesztésben nevesítettük a 30 főt, a programok mindig nyitottak lesznek, bárki bejöhet, akit érdekel. Így volt, aki családotól járt, gyerekekkel, férjjel, és voltak idősebb, már egyedül élő férfiak is.

Miután a „kivel?” problémáját megoldottuk, következett a fejlesztés színterének, a „mit?” kérdéskörnek a meghatározása.

Ehhez ismét a problématerképet vettük elő. Megpróbáltuk megkeresni azokat a pontokat, melyekre az asszonyoknak a legnagyobb hatása lehet a családon belül, és amelyek az életüket a legerőteljesebben meghatározzák.

Olyan területeket kerestünk, melyek a legtöbb szálon kötődnek az asszonyokhoz, és a közösen kialakított vélekedések szerint a leginkább gátjai a változásoknak.

Sok közös beszélgetés után három területtel terveztünk tovább, mely időbeli egymásra épüléssel is egy logika mentén szerveződött, a „könnyebb” felől a „nehezebb” felé haladva.

Ezek a következők voltak:

1. Háztartási ismeretek programelem.
2. Tudatos családtervezés, gyereknevelés programelem.
3. Készségfejlesztések, tudásátadás, támogató együttműködések a családon belüli erőszak és kommunikáció témájában.

A tervezett foglalkozásokon igyekeztünk változatos munkaformákban dolgozni, a tevékenység-és élményközpontúság fontos szemlélet volt, de szükséges és számukra befogadható mértékben elméleti előadások, aktív beszélgetések, külső előadóval személyesen és skype-on lebonyolított ismeretátadások váltogatták egymást.

Ez utóbbi egy digitális térben történő kommunikáció volt, amivel az elzárt zsáktelepülésen élők gondolkodásmódjának egyfajta kinyitását céloztuk meg. A gyerekek az iskolában találkoznak az internettel, de a szülők közül ezt kevesen mondhatják el. A program sokat tett azért, hogy az internet használata beemelődjön a felnőttek csoportjába is.

Szintén ehhez kapcsolódott egy közösségi média oldal üzemeltetése és a folyóiratok tanulmányozása is. A facebook oldalon létrehoztak egy „Toldi asszonyok közössége” nyilvános csoportot, ahol fotókkal és rövid beszámolókkal adtak folyamatosan hírt a projektben folyó, és a közösség életéhez kapcsolódó munkáról. Itt a csoportot követők kommentjei, mint erősítő elemek szintén megjelenhettek.

A folyóiratok is új területet jelentettek az asszonyok életében. Anyagi helyzetüknél, tájékozottságuknál és szocializációjuknál fogva nem igazán számítanak újságolvasó rétegnek, amit a település zsákfalujellegéből adódó bezártsága csak még tovább fokoz. Sokan küzdenek olvasási, szövegértési problémákkal, ami szintén nem segítette az olvasóvá válást. A képes magazinok, azoknak közös olvasgatása, elemzése azonban közelebb hozta hozzájuk ezt a területet is. Nyilván nem vártuk, hogy ezután rendszeres könyvtárba járók legyenek, de az írott szövegekkel való, az életükbe beépíthető találkozás mindenképpen elmozdulást jelentő élmény volt.

A programban folyamatos lehetőséget kaptak az asszonyok pszichológusi beszélgetésekre is, ahol a problémáikat szakember segítségével elemezheték. Az első programelemben erre kevesebb igény mutatkozott a téma jellege folytán, viszont a harmadik programelemben rendszeressé vált. A fejlesztésen belül külön fókuszáltunk a konfliktuskezelési képességek fejlesztésére, hogy képessé tegyük az asszonyokat a problémák egymás közti feloldására.

Azért, hogy a két éves programnak saját dokumentált nyomon követésére és visszakeresése is lehetőség legyen, mindenkinek lehetőséget biztosítottunk a feljegyzések, a hallott ismeretek saját, nevesített füzetben történő vezetésére. Ebben rögzítették szöveggel, rajzosan, vagy beragasztásokkal a fontos gondolatokat, ismereteket.

Segített ez az íráskészség javításában, és az egymás közti kapcsolatépítésben is, hiszen több asszonynak ebben segítségére is szüksége volt. A füzeteket a program végén mindenki megkapta, hogy szükség esetén otthon is újra elővehesse és feleleveníthesse a hallottakat.

A beszélgetések a kommunikációs képességek fejlesztését célozták meg. Ez jelentette az egymás közötti kommunikációt is, és a meghívott előadók felé irányulót is, a kérdéskultúra fejlesztését, a témára fókuszáló információk átadását.

Az egymás előtti „szereplés” olyan keretet adott, aminek fejlesztő hatását hétről hétre megtapasztaltuk. Változtak, türelmesebbek lettek egymás meghallgatásában, egymás véleményének tolerálásában, változott a vitakészségük, a közösségben zajló kommunikációjuk.

Az előadóknak feltett kérdések, majd a skype beszélgetések

abban fejlesztették őket, hogy a témát és a saját életüket, tapasztalataikat összekapcsolhassák, jobban fókuszálhassanak rá. Itt is megtapasztalható volt egy közösségi hatás, amikor a skype-ra készültek, és közösen alakították ki a kérdéseket. A lényeges és a lényegtelen elkülönítése, a pontos fogalmazás, a félreértések lehetőségének kizárása mind fejlesztő hatással bírt a kommunikációjukban. A kérdéskultúra, az, hogy a kérdés mennyire meghatározza a válaszokat, hogy mi az a kérdés, amire a válasz csak „igen-nem”, és mi az, ami „kifejtős” utat nyit a beszélgetésben, eddig egyáltalán nem volt tudatos náluk.

A frontális munka mellett csoportfoglalkozások is voltak, mikor kiscsoportos formában alakították ki véleményét, majd ezt kommunikálták a többiek felé. Ebben igyekeztünk újra az egymás közötti kapcsolatok megerősítésére, a periférián levők bevonására a kiscsoportos munkában.

Háztartási ismeretek programelem bemutatása, módszertani indoklása

A probléma, amire a fejlesztés fókuszál:

A családok egyik legnagyobb gondja, hogy az összeg, ami befolyik egy hónapban, nem elégséges az alapszükségletek biztosításához. Bármilyen előre nem látható kiadás olyan helyzetet teremt, amelyet következő hónapban sem tudnak megoldani, általában hólabdaszerűen görgetik tovább a problémát.

Amikor jövedelemhez jutnak, a tervezés képességének hiányosságai és az elfojtott szükséglet-kielégítés miatt sok esetben nem átgondolt a bevásárlás, a háztartásvezetésre fordított összeg.

Olyan dolgokat vesznek meg, ami nem logikus, a helyzetükhöz képest luxusnak minősül, de a nélkülözésben telt hetek miatt bennük is, és még inkább a gyerekekben olyan erős vágy alakul ki a megvásárolandó termékek után, hogy egyszerűen nem mondanak nemet semmire. Megveszik, akkor is, ha az alapanyaggal kevesebből kihozható lenne otthon, ha nem reális kívánság az anyagi helyzetükhöz viszonyítva, ha világosan látszik, hogy ezzel a hónap végére nem marad egy fillér sem.

A 21. század fogyasztói társadalmában szocializálódó szegények nem olyanok, mint a 19. századiak voltak, akik a kuncogó garasokat gyűjtögették a fiók mélyén. A fogyasztás a mai modern társadalom legerősebb üzenetévé vált.

Mindez furcsa, a többségi társadalom sztereotip szegénységképe szempontjából nehezen értelmezhető dologgá vált. A szegénységkép a többségi társadalomban ugyanis más, él még az

un. „tisztos szegény” fogalma, olyan magatartásformákkal és viszonyulásokkal, ami a modern korban, a hatások keresztüzében már nem értelmezhető.

Az első terület kiválasztása azonban nem csak ezért volt fontos. A főzés olyan téma, ami minden asszony érdeklődésére számíthat, hiszen napi tevékenységük színtere, amivel mindenki szívesen foglalkozik.

Projektünkben ez lett a „mézesmadzag” vonal, mellyel behúztuk az asszonyokat a közösségbe, olyan élményeket adva számukra, amelyben a legkönnyebben teremthető meg a pozitív kapcsolatok kialakulásának lehetősége.

A célok a programelemben persze a tervezési képességek megerősítése, az ismeretbővítés az egészséges táplálkozásról, a családi ünnepek kulináris szokásairól, háztartási praktikákról, takarításról, eszközökről, pénzbeosztásról, terítésről szóltak, gyakorlati kipróbálással egybekötve.

Fontos volt ez az egész azért is, mert a gyerekek az óvodai-iskolai közétkeztetésben egyre inkább találkoznak a korszerű reformtáplálkozás ételleivel, amit azonban idegenkedve fogadnak, hiszen ezekkel az ízekkel jellemzően otthon nem találkoznak. Mivel az anyukáknak nincs tudása erre, így nem jelennek meg sem az egészséges alapanyagok, sem az új ízek, a jellemzően „pörkölt íz” szocializálódó gyerekek nem nyitnak más felé.

Egyik első lépés megszerettetni az asszonyokkal ezeket, hogy utána otthon is beépíthessék. Persze az egészséges táplálkozásnak van egy gazdasági jellege is, ma ez többbe kerül, mint a hagyományos táplálkozás, viszont kapcsolódási pontok azért megkereshetők közöttük.

A programelemtől egyrészt az egymás közti tudásmegosztást és a gyakorlati munka során a munkamegosztás képességének kialakítását vártuk, másrészt azt, hogy ebben a tevékenységben szívesen, örömmel legyenek együtt, élményként megélve a találkozásokat.

Nagy figyelmet fordítottunk a témák egymásra épülésére is, hogy ez a bevezető szakasz megalapozza a későbbi munkánkat.

A programelem menete, tematikája, bemutatása:

A háztartási ismereteknél a konyha felszereltségének tanulmányozásával kezdtünk, ismerkedtünk a különféle konyhai

eszközökkel. Ezen a téren nagy különbség volt az asszonyok között tudásban és otthoni felszereltségben is.

Az önfenntartási képesség magasabb fokával rendelkező, zömében idős, nem cigány asszonyok a hagyományos konyha-vezetés eszközeivel mindannyian rendelkeznek, míg a legnehezebb körülmények között élő családoknál a legalapvetőbb feltételek sincsenek meg.

Általában jellemző volt azonban rájuk, hogy a korszerű berendezésekről, ételkészítési eljárásokról nem volt ismeretük.

Nem akartuk azonban kiélezetté tenni a háztartások különbözőségeit, ezért itt messzebből indítva „Álmkonyhának” hívtuk azt a tematikát, amikor ezekkel foglalkoztunk, hiszen annak a feltételeit nem tudjuk megteremteni, hogy a konyhákban fizikailag modernizálódjon bármi, de az ismeretátadást lényegesnek tartottuk.

A háztartási ismeretek programelemet egy másik sajátos közösség is jellemezte. Ez jelentette a hagyományos és a korszerű együttes jelenlétét, a régi és a modern dolgok, eljárások összekapcsolását, ami részben a különböző korosztályok tudásának megjelenítését, részben a környezettudatosság beemelését is jelentette.

Az asszonyközösségben ugyanis egyszerre volt jelen a paraszti hagyományok és a roma hagyományok ételkészítési tudása, és a modernebb, újfajta alapanyagokat is hasznosító eljárások ismerete. Mindkettőt fontosnak találtuk, mert a hagyományost a takarékoság felé, az újakat az egészséges táplálkozás felé vihattuk tovább, és tudatosan kerestük a kettő metszéspontjában megjelenőket.

A háztartási praktikák zömében azokra a régi, „zöld” eljárásokra vonatkoztak, melyek vegyszer nélkül, természetes anyagok használatával tették lehetővé a tisztítást és a fertőtlenítést. Ebben a magasabb önfenntartási képességgel rendelkezők tudása jóval nagyobb volt, de az internet segítségével is sok ismeretet tudtak összegyűjteni, hiszen a modern, a környezetet sokkal inkább szennyező korban egyre erősebb a természetes anyagok használata iránti igény.

Érzékeny pontja volt a takarítás, tisztítás az ismeretátadásnak, hiszen sok családnál a higiénia nem megfelelő, de a beszélgetések moderálásával sikerült a foglalkozások vezetőinek olyan légkört teremteni, amiben senki nem érezhette „megcélozva” magát.

Az is segített ebben, hogy az „Álomkonyha” megtervezése egy nagyon pozitív hangulatú indítás volt, ami megalapozta a későbbi foglalkozások hangulatát.

A tanultak egy részénél az otthoni kipróbálásra is nagy hangsúlyt fektettünk. Ez újszerű volt számukra, hiszen egy kicsit az otthoni terep is bevonásra került, ami eddig nem történt meg.

Az egyik első, otthon is kipróbált dolog az asztalterítéshez kötődött, a tálaláshoz, amiben pl. a szalvétahajtogatás ismeretátadása is benne volt. Az elmélet-gyakorlat összhangja itt remekül megvalósult.

Miután ugyanis a közösségi foglalkozáson szakértővel elsajátították az ismereteket, mindenki kapott otthonra alapanyagot, majd az otthon megterített asztalt lefotózhatták, a fotó pedig felkerült a „Toldi asszonyok közössége” facebook csoportba, újra a közösség elé kerülve.

Közben, az alapítvány adományokból próbálta edények, evőeszközök tekintetében szintre hozni a családokat, a programokon gyakran kaptak efféle holmikat, hogy ne legyen gátja a felszerelés hiánya az otthoni beépülésnek.

Ebben nagyon messziről indultunk, az alapítvány toldi munkája kezdetén pár családnál a legalapvetőbb konyhai feltételek is hiányoztak, elég tányér, evőeszköz sem volt, sőt, volt, ahol asztal sem, és előfordult a „téglán” főzés is, amikor a szabadban, a lábas alá, két téglá közé raktak tüzet, és abban főtt meg az étel.

A programelemben ezután különböző csoportosításban próbáltunk az ismeretátadást. Így voltak olyan, a különböző típusú fogások megismerésére, elkészítésére irányuló foglalkozá-

sok, melyek egyfajta rendszerezési tudást is közvetítettek, sok esetben gyakorlati kipróbálással egybekötve. Más alkalmakkal az alapanyagok felől közelítettünk, és az ezekből készült ételeket próbáltuk a korábbi rendszerekhez kötni, levesek, főételek, desszertek, saláták, vendégváró falatok, stb. besorolásban.

Próbáltuk a főzés nélkül készíthető ételekre is kitérni, mivel a családokban előfordul, hogy a gázpalack híján az asszonyoknak főzés nélkül kell megoldani egy-egy étkezést.

Az ételekhez, elkészítésükhöz kapcsolódó összejövetelek minden alkalommal nagyon jó hangulatúak, élményekkel tettek voltak.

A pozitív hangulat közösségformáló hatását minden alkalommal megtapasztaltuk.

Az elkészített ételek receptjeit a füzetükbe rögzítették, mindenki elmondhatta egy-egy alapanyagánál, ő hogyan készíti el az ételleket, ötleteket adtak egymásnak, megvalósult az egymástól tanulás is. Ezek a tapasztalatcserék, a mellett, hogy a kommunikációjukat fejlesztették, a személyes kapcsolatokat is erősítettek az asszonyok között, és a tudásátadásokban az otthoni körülmények nem játszottak minősített szerepet.

A gáztűzhellyel nem rendelkező asszonyoknak is voltak ugyanis olyan receptjavaslatai, amit mások is érdekesnek találtak. Minden egyes alkalmon érintettük a higiéniai feltételek fontosságát, a korszerű, egészséges táplálkozás jelentőségét és a saját élményű tapasztalatokat is a családokból, ki, mit szeret, ki, mit tud elfogadtatni otthon.

Fontos volt ez, hiszen a végső célok között szerepelt a gyakorlati beépülés, a családoknál megjelenő változás volt.

Az alapanyagoknál igyekeztünk olyan anyagokat érinteni, amelyek a családok mindennapjaiban elérhetőek, ügyelve arra is, hogy az esetleges, az egészségre nem pozitívan ható veszélyekre felhívjuk a figyelmet, ami különösen a gyerekek fejlődésében nagyon fontos.

Lényeges volt ebből a szempontból a gombákhoz kötődő ismeretátadás is, hiszen a családok egy része szívesen gyűjt és fogyaszt gombát, annak ellenére, hogy gombaszakértőt nem érnek el (ez csak 25 km-re elérhető, Berettyóújfaluban), és ellenőrizetlenül fogyasztják azokat. A gombaszakértő előadásában sok tévhitet oszlatott szét, bár alapjaiban úgy tűnt, nem sok esetben ingatta meg a gombaszedőkben a saját tudásukba vetett biztos hitet.

Ugyan ilyen fontos terület volt a gyógynövények ismerete és felhasználása is, valamint a méz élettani hatásainak megismertetése. Érdekes volt, hogy a kamillát pl. nem nagyon használják, pedig sokan gyűjtik kora nyáron, jövedelemszerzési céllal.

A külső szakértők ezeken a területeken jelentős tudásokat adtak át, és az újbóli megbeszélés, a beépülés is sok újabb kérdést hozott magával, amelyekre a skype beszélgetéseken válaszoltak.

Külső tudásbővítést jelentett a különféle konyhakultúrával, receptekkel foglalkozó magazinok tanulmányozása is, amit sokszor kikölcsönöztek otthonra is.

A gyakorlati jellegű tevékenységekben a közösen elkészített ételeket együtt elfogyasztották, kóstolót is vittek haza, az otthoni kipróbálásról pedig sok esetben készült fotó, amelyeket megmutattak a többieknek a következő foglalkozásokon.

Fontosnak tartottuk azt is, hogy magát az étkezést olyan eseménnyé emeljük, ami megfelelő „rangot” kap a mindennapokban. Jelenti ez a családi együttlétek jelentőségének emelésén kívül az asszonyok e területen végzett munkájának elismerését is, a pozitív hatásrendszerbe történő emeléssel.

A programelemnek része volt, hogy az ünnepkörökhöz kapcsolódva olyan dekorációs elemeket készítsenek (asztali dísz, képek, falra akasztható dekorációk, mécsek), melyek az ünnepi étkezésekhez kapcsolva másféle tartalommal is megtöltötték a családi együttléteket.

A heti három foglalkozás pár hónap alatt stabilan beépült az asszonyok életébe, szívesen jöttek, izgatottan várták a következő összejövetelt.

Az ételkészítés örömteli tevékenysége elindította a közösségben működést is. A konyhai munkák megismertetése mellett az otthon egyéb területeinek tisztántartására is sort kerítettünk, részben az egyes foglalkozásokba ágyazva, részben külön alkalmakkor.

Így a bútorok, üvegfelületek és a ruhák tisztántartásával is foglalkoztak, tapasztalatokat cseréltek.

Állandóan visszatérő téma volt, amire tudatosan építettünk is, a hagyományos vidéki tudás beemelése a programelembe. Így a szabadtéri főzés technikai és élményei, valamint a régi falusi lakodalmak kulináris vonalának felelevenítése nagy élmény volt mindannyiunk számára. A történetiség ilyen módon történő beemelése újabb közösség-szervező elem volt, amire nem is számítottunk. Az „őslakos” személyek élményei, melyek pozitívak voltak a témához kötődve, egy különös összetartozást vázoltak, és az ehhez való tartozás öröme a teljes csoportra kihatott. Mert jó olyan közösséghez tartozni, ahol élmények vannak. A régi lakodalmak, a „csigacsinálók”, a falusi majálisok pedig mind ilyenek voltak. Nyilván szó esett arról is, milyen nagyszerű lenne ilyeneket szervezni újra, ami egy pozitív, közösségi jövőképet vetített előre.

Az alapanyagok ismeretét mindig összekapcsoltuk azok beszerezhetőségével és árának megismertetésével is.

A tudásbővítés ugyanis nemcsak arra irányult, hogy a saját maguk által elkészíthető ételek gazdaságosságára és egészségességére felhívjuk a figyelmet, hanem arra is, hogy folyamatosan erősítsük a pénzügyi megtervezés és mérlegelés képességét is. A beszélgetésekből ugyanis kiderült, hogy azok az asszonyok, akik az önfenntartás képességével kevésbé rendelkeznek, ha lehetőségük van, gyakran vásárolnak egészségtelen és gazdaságtalan kész ételeket.

Folyamatosan kellett összehasonlításokat tennünk az otthon készülő és a boltban vásárolt ételek között ahhoz, hogy szempontként épüljön be ez náluk a háztartási pénz beosztásánál. Ezeknek az ismereteknek az írásbeli rögzítése az egyéni füzetekben folyamatos volt.

A „hol vásárolunk?” kérdéskör egyébként sok érdekes sajátosságot a felszínre hozott. A helyi lehetőségek a vásárlásra részben a települési kisbolt, ahol minden jóval drágább, mint a nagyobb üzletekben, vagy a „boltocskázás” során elérhető termékek, amelyek leginkább romániai beszerzések és továbbadások, ellenőrizhetetlen forrásokkal és árakkal. Ezek mellett a biharkeresztesi üzletek, vagy a kenyeret kiszállító pékség kocsiról történő vásárlási lehetőségei, és a távolabbi, berettyóújfalui nagy üzletek, a Penny, Lidl olcsóbb árai mellett a Tesco jelenik meg sokaknál, mint lehetséges beszerzési helyszín, annak ellenére, hogy a többihez viszonyítva ez a legdrágább. Sokan tisztában vannak ezzel, mégis, ha tehetik, itt vásárolnak. Úgy tűnik, az itt történő vásárlás valamiféle jobb társadalmi státusz átmeneti megélését jelenti a szegénység-

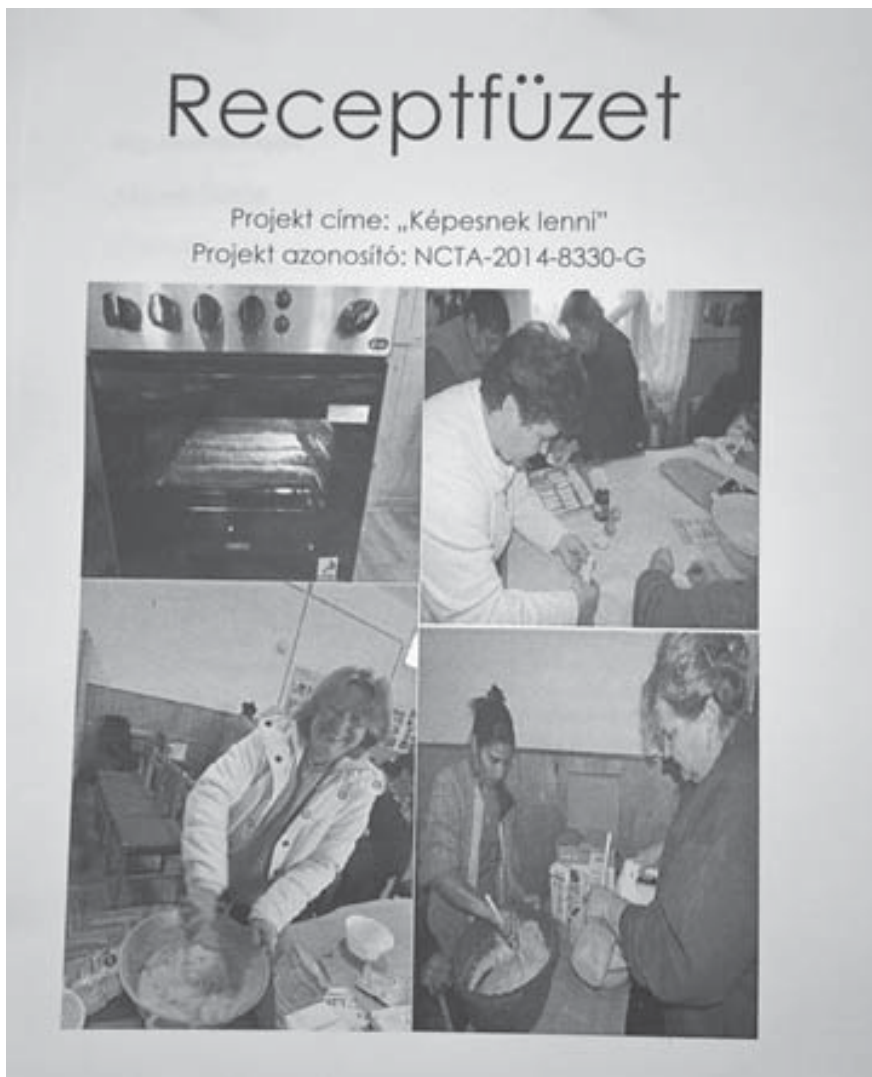
ben élők számára.

Kicsit kilépve a házból foglalkoztunk ebben a programelemben a ház körüli teendőkkel is, így a kert gondozása, a veteményezés, a metszés, permetezés ismereteiből is próbáltunk átadni valamit számukra. Ez a rész az évszakokhoz is jól illeszkedett, hiszen folyamatosan próbáltuk az alapanyagok tekintetében és a teendők tekintetében az éves meghatározókat is figyelembe venni (téli és tavaszi háziasszonyi teendők). Ez az elem az önfenntartási képességek felé nyitotta kicsit a közös gondolkodást.

Szép eleme volt a háztartási projekt zárásának a toldi receptgyűjtemény elkészítése. Azt kértük az asszonyoktól, hogy mindenki írjon le olyan recepteket, amelyek alapján készült ételeket az ő családjuk szívesen fogad és ajánl másoknak is.

Ezeknek a nevesített szerkesztésével készült el az a receptfüzet, melyet az asszonyközösség minden tagja megkapott.

Minden projektelemet olyan élménnyel szerettünk volna zárni, ami közelebb hozza egymáshoz az embereket. A tervezetnek megfelelően egy közös kirándulás és egy projektelem

záró program megszervezésére került sor az első résznél is. A kirándulás nagyon fontos az itt élők számára, hiszen nagyon ritkán tudnak ilyen jellegű programokon részt venni. Sokan nem szereztek még saját élményű tapasztalatot kulturális helyszínekről, múzeumokról, egyházi színterekről, olyan helyekről, amelyek mások számára természetesenek. Az pedig, hogy ezeket az élményeket ebben a közösségben szerezhették meg, még inkább segítette a személyes kapcsolatok megszilárdulását.

A projektelem záró rendezvényén a közös főzés, a meghívott vendégről való közös döntés, a velük való kommunikáció mind olyan közösségi élmény, ami a döntési-szervezési képességeiket erősíti.

A háztartási ismeretek programelem összegző értékelése

A programelem célja elsősorban az volt, hogy olyan színteret teremtsünk, ahol az asszonyok szívesen vannak együtt, viszonylagos magabiztossággal mozognak, ahol megindulhat a csoporton belüli tudásmegosztás, egymás segítése, támogatása is. Erre kiváló terep volt a háztartáshoz kötődő témák feldolgozása.

Az asszonyok mindegyike munkatapasztalat nélkül, zömében főállású anyaként, otthon dolgozik, neveli a gyerekeket, vezeti a háztartást. Vannak, akik a közmunka lehetőségébe kapcsolódtak be, de ez lényeges elemként nem befolyásolja sem a napi időbeosztásukat, sem a társadalmi státuszukat.

Az öfenntartási képességek különböző fokán állnak, az idősebb, nem cigányasszonyok sokkal magasabb pénzbeosztási és főzési tudással rendelkeznek, ám tudásukat inkább a hagyományos étkezés, mintsem a korszerű táplálkozáshoz kötődés jellemzi.

Fontos volt, hogy mindenki számára adjon újat a program, hogy ne a hierarchiázódás, hanem a tudásmegosztás és az együttműködés kerüljön fókuszba.

Ez, a program megalapozását jelentő elem azért volt különösen fontos, mert számtalan pozitív elemével közösségi érzést adott, szervezési elemeivel stabil, kiszámítható kereteket rögzített, és több területen erősítette meg azokat a készségeket, amelyekre a későbbiekben építeni tudtunk.

A projektelem elérte a célját, tovább léphetünk tehát egy nehezebb területre, a tudatos családtervezés, gyereknevelés projektelemére.

Tudatos családtervezés, gyereknevelés programelem

A probléma, amire a fejlesztés fókuszál:

Az első programelem megteremtette azokat a kereteket, amelyeken belül tovább léphetünk egy újabb beavatkozási pont felé, a tudatos családtervezés, gyereknevelés témájában.

A csoportba bekerülő asszonyok korosztályi összetétele vegyes, vannak közöttük fiatalasszonyok kicsi, vagy nagyobb gyerekekkel, olyanok, akiknek serdülő vagy fiatal felnőtt gyerekük van és olyanok is, akiknek gyerekei már családot alapítottak. Vannak sokgyerekesek, és olyanok, akik csak egy-két gyereket vállaltak.

Vannak, akiknek gyermekei továbbtanulnak, olyan is, akinek a gyereke érettségizett, és olyan is, ahol a gyerekek lemorzsolódtak az oktatásból, alapkészségeik hiányosak maradtak.

Nagyobb részüknek a kapcsolódása az oktatási intézményekhez nem megfelelő, partneri együttműködésről nem beszélhetünk.

Ugyancsak az asszonycsoport nagyobb része nem tart rendszeres kapcsolatot az egészségügyi ellátórendszerrel nőgyógyászati vonalon, szűrésekre nem jár, fogamzásgátlást nem alkalmaz. Sokaknak volt már terhesség-megszakítása.

A gyerekneveléssel kapcsolatban a tervezett, felelősségteljes nevelési tudásuk hiányos, gyakran a gyerekek 10 éves kora fölött már nem bírnak velük, sorozatos problémáik, konfliktusaik vannak az intézményrendszerrel és a családon belül is. Több asszonynak védelembe van véve a gyereke és van folyamatban ügyük, nemcsak a gyámhatóságnál, hanem a rendőrségnél is.

A programelem célja, hogy azok az asszonyok, akik a családtervezés, gyereknevelés tekintetében sikeresebb életutat tudhatnak magukénak, ők átadhassák tapasztalataikat, illetve közösen megbeszélve a problémákat próbáljanak konszenzusra jutni azok megoldásában.

Fel voltunk készülve, hogy ez egy konfliktusosabb területe az életnek, nagyobbak lesznek a nézetbeli különbségek és eltérőek a tudások is a témában. Ezért itt a konfliktuskezelés közösségi gyakorlatát gyakrabban alkalmaztuk és több lett a pszichológusi segítség igénybevétele is.

A programelem menete, tematikája, bemutatása:

A téma érzékenysége miatt a feldolgozást azoknak az ismereteknek a szemszögéből kezdtük, ami távolabbi rálátást igényelt, ugyanakkor egymás megismerése szempontjából fontos volt. Így indításként a rokoni kapcsolatok, a nagy családok szerkezetének megismerése, a rokonok lakóhelyeinek és szakmáinak feltérképezése szolgált kiindulási alapul. Megismerhették ezzel kapcsolatban a mobilitás fogalmát is.

Ezen a vonalon továbblépve olyan tudásbővítési elemeket terveztünk, ami bizonyos szinten jogszabályban meghatározott fogalmakat is érintett, pl. a házasság, az élettársi kapcsolat, a különböző családtípusok tekintetében. Sokan ezzel nincsenek tisztában, és nem látják a jogokat és kötelezettségeket sem.

Ehhez kapcsolódva tértünk át a gyerekekkel való foglalkozásra, először a témával foglalkozó magazinok segítségével. A távolabbról közelítés, az általános felől a saját problémák felé történő kibontás sikeresnek bizonyult. Tartva az egymásra figyelő, megfelelő hangulatú beszélgetéseket, mederben lehetett tartani a problémák feltárását is.

Közben folyamatosan építettünk arra a heterogén korosztályi összetételre, ami a téma megközelítéséhez nagy segítséget adott. Folyamatosan párba állítva a régi és a mostani dolgokat, az idősebb nem cigány asszonyok bevonódása folyamatosan biztosítva volt.

Minden területhez történetiségében is tudtuk kapcsolni a dolgokat, és ezzel világossá vált mindannyiuk számára, milyen gyorsan változik a világ, és hogy a változások tükrében is meg kell próbálni megfelelően kezelni a dolgokat.

A téma feldolgozásában időbeli logika szerint haladtunk. Az első elemben a várandótság idejét boncolgattuk, utána a születés utáni időszak következett, majd két évenként haladva a gyerekek élettani változásaival foglalkoztunk, melyhez folyamatosan párosítottuk a nevelési helyzeteket.

Igyekeztünk minden életkorban az örömök és a problémák kettősségében megközelíteni a témát. Ez lehetőséget adott arra, hogy az asszonyok figyelmét folyamatosan ráirányítsuk a korosztály problémái mellett a pozitív megközelítésekre is. Főleg serdülőkorban ugyanis a felmerülő gondok sok esetben

elnyomják a gyerekek értékeit, és a szülők csak a rosszat látják, és ezt kommunikálják felénk is.

A serdülőkor kezelése nem zökkenőmentes egyetlen társadalmi csoportban sem, de talán ott, ahol a szocializáció problémás, ahol az átörökítés nem megfelelő, ott még több probléma keletkezik. Eddig ezeknek a megbeszélésre az asszonyoknak nem volt módjuk, így sok tudásbővítésre is szükség volt.

Külön tematikus egységben a gyerekek értékelésével is foglalkoztunk. A problémák elemzésekor ugyanis kiderült, hogy az a kép, ami a szülőknél a gyerekekről él, sok esetben torz, egy-egy konfliktusos helyzetben nem látják pl. a hibáikat és minden esetben felmentik őket a felelősség alól, akármit tesznek. Nem látják reálisan a képességeiket, a kommunikációjukat, a konfliktuskezeléseiket. Ez az oka sok esetben annak, hogy önbíráskodnak, ami nemcsak a közösségen belül, hanem az intézményrendszerben is gyakran előfordul.

Mivel a településen is vannak olyan párok, akiknek nem lehet gyermekük, fontos volt, hogy az ő problémájukat, életüket is áttekintsük, megpróbáljuk megérteni.

Az idősebb asszonyok kapcsán merült fel a „meddig gyermek a gyermek?” kérdése, ami lehetővé tette, hogy a felelősség, függőség, és az önállóság kérdését is boncolgathassuk.

Szintén települési kérdésselvetés volt a vallásosság megjelenése a családban és a gyereknevelésben, ami jó apropót adott arra, hogy áttekintsük a különféle vallásokat is. Fontos volt, hogy értsék a hasonlóságokat és különbözőségeket is.

A családon belül más rokoni kapcsolatokat is vizsgáltunk, pl. a testvérek közötti viszonyt és a nagyszülő-unoka viszonyt is, itt

is számtalan olyan területtel találkozva, ami tisztázatlan volt számukra.

Áttérve az intézményrendszerre fontos volt megvitatni és megértetni a különféle intézmények szerepét, célját, feladatát és a hozzájuk való viszonyulást. Jelentette ez az óvodai és az iskolai viszonyulásokat is. Rengeteg olyan, tudáshiányból fakadó dolog él bennük, amit tényként kezelnek, és amiről világossá vált, hogy az intézményrendszerhez való saját pozícionálásukat alapvetően rosszul határozza meg. Gyakori, hogy a saját gyerekkori tapasztalataikat viszik ebben tovább, ami szintén nem volt megfelelő annak idején. Így gyakorlatilag egy torz viszonyulást örökítenek át.

Ezen a ponton külső szakértő segítségével beemeltük a toldi tanoda jelenlétét is az asszonykörbe, hogy azok is értsék és lássák, akiknek nincsenek olyan korú gyerekei, akik kapcsolódhatnak hozzá.

Külön blokkban foglalkoztunk a gyerekek szabadidejével, napirendjével, feladataival, szórakozási lehetőségeivel, munkára való nevelésével, tv- és számítógép-használatával is.

Megismertettük velük, mi a teendő, ha a gyereket valami sérülés éri, és mit tehetünk a káros szenvedélyek ellen. A felelősség kapcsán beemeltük a példaképek példáját is, ahol az asszonyok saját élményű megtapasztalásából indultunk a gyerekek példaképei felé.

Mivel a vizualizálás fontos eleme a projektnek, főleg mert az alapkészségek szintje meglehetősen alacsony, így fotóalbumot is készítettünk a családokhoz, a gyerekekhez kapcsolódva.

A külső szakértő a fogamzásgátlás, a nem kívánt terhesség elleni védekezés témájában tartott előadás és itt érintettük az idősebbek miatt a nőgyógyászati szűrővizsgálatok fontosságát is.

A külső szakértők megválasztásánál azt is fontosnak tartottuk, hogy lehetőség szerint olyan kapcsolatokat is építsünk, ami segíti a bizalmi légkör kialakítását. Ezért különösen ezen a területen fontos volt, hogy a berettyóújfalui kórház szülészeti, nőgyógyászati osztályának főorvosa jöjjön el, akiben megfelelő partnert találtunk a projektünkhöz.

Az ő személyes megjelenése, kommunikációja és szakmaisága bizalmat épített az asszonyokban, ami egyben kapcsolatot is jelentett a kórház felé. Pozíciójánál fogva volt súlya a mondanivalójának, amit megfelelő szinten, az asszonyok tudásszintjéhez igazodva, mindenki számára közérthetően tudott elmondani. A foglalkozás őszinte légkörben zajlott, sok kérdés merült fel, már ott a helyszínen is és a skype beszélgetés alkalmával is. Nagyon fontos volt, hogy a különböző fogamzásgátlási módokat élettani szempontból is megismerhették az asszonyok, ugyanis nagyon sok tévhit kapcsolódott hozzá.

A fogamzásgátláshoz kapcsolódó téma volt a várandótság időszaka. Azoknak a kockázati tényezőknek a kiemelése volt itt a legfontosabb, amivel nap, mint nap találkozunk a településen, pl. a terhes nők dohányzása.

Az előadónk egy érdekes témát is beemelt, a szülésben érintett korú nők jogait és lehetőségeiket az egészségügyi ellátórendszeren belül. Ezzel kapcsolatban ugyan az asszonyok tudása bővült, de a számukra elérhető ellátórendszer tapasztalataink szerint e kérdés megfelelő kezelésétől még nagyon messze áll.

A mélyszegénységben élő, zömében roma nők társadalmi stá-

tusza olyan alacsony, hogy ez a terület, ami a jobb helyzetben élő, önérvényesítési képességekkel rendelkező nők számára is nehezen megélhető, számukra értelmezhetetlen. Mégis fontos volt erről hallani, hiszen ez egy másfajta szemléletet körvonalazott előttük.

Ugyancsak fontos volt, hogy a nyári időszakban jelentkező betegségekről is olyan ember tartson előadást, aki az egészségügyi ellátórendszerben dolgozik és személye is bizalmat épít az egészségügyi ellátórendszer iránt. Jelenleg ebben a rendszerben (is) leginkább passzív „gyerekszerepben” vannak a felnőttek is, sokszor épp a tudáshiányuk miatt nem kapják meg a legalapvetőbb információkat sem, nem töltik a velük foglalkozók az időt a „miért?”-ekkel, pedig ezzel jócskán veszítenek a prevenciós lehetőségekből. Sajnos az is nyilvánvaló, hogy a prevencióra ma nem is törekszik igazából a rendszer, legalábbis nem azokkal a módszerekkel, ami hatékony lehetne.

A higiénia és a fertőző betegségek kapcsolata, a veszélyek kiemelése, a betegségek otthoni kezelése fontos, az első programelemhez is kapcsolódó ismeretátadás volt.

A tematikus egységben ugyancsak szerepeltek alkotó jellegű foglalkozások, melyeket részben az ünnepkörökhöz kapcsolódva, részben a családi ünnepekre fókuszálva próbáltunk megszervezni.

Ezeknek az ünnepeknek a mások számára ismert dekorációs elemei egy olyan területet hoznak be, ami a családok legtöbbszörében ugyancsak hiányzik. Részben az anyagi helyzetük miatt, részben pedig azért, mert nincs hagyományozódása az ünnepeknek, ilyen jellegű elemekben sehol sem nyilvánul meg.

Sok családnál pl. a születésnapok, névnapok megünneplése sem épül be az éves teendők közzé, és nem fontosak az intézményrendszerhez kötődő hasonló rendezvények, pl. a anyák napja sem.

Érdekes volt újra némi helyi sajátosságot is megfigyelni, pl. az általános iskolai ballagások esetében. Sok család anyagi helyzetéhez viszonyítva értelmezhetetlen kiadásokba veri magát, miközben a gyerekek tanulmányi előmenetele sikertelen.

Úgy emelkedik be ez az ünnep a családok életébe, mint egy fordulópont, amihez azonban semmiféle teljesítmény-elvárás nem kötődik.

Fontosnak tartottuk, hogy ennek a kialakulását megértsük a közösségben és próbáljunk olyan tartalmakat is kapcsolni hozzá, ami nemcsak a kor szerinti elérést, hanem a tudást is megjeleníti.

A programelemet záró kirándulás és közösségi rendezvény ismét egy megerősítő, közösségi élményt szerző eleme volt a projektnek.

Mivel a projektelem zárórendezvénye a nagyobb közösséget is érintette, ilyenkor egy kis összefoglalót is adtunk arról, mivel töltötte az asszonyközösség az elmúlt hónapokat.

Ennek felelevenítésére egy fotókból álló összeállítással mutattuk be a többieknek, amit mindig feltöltöttünk a „Toldi asszonyok közössége” facebook oldalára is.

A tudatos családtervezés, gyereknevelés programelem ösz-szegző értékelése:

A legfontosabb célunk itt a problématerképre reagálva annak a felismertetése, hogy a gyerekvállalás és gyereknevelés olyan tudatosan vállalt feladat, amiben óriási a szülők felelőssége.

Szerettük volna, ha folyamatában látják, melyik életkorban mire kell különösen ügyelni, ha átéreznék a családi minta, az átörökítés fontosságát. Meg akartuk értetni, hogy a gyerekek viselkedésében mennyire leképződik az, mit és hogyan kap meg a fejlődése során, hogy lássák, ez nem csupán a fizikai szükségletek kielégítését jelenti.

A foglalkozásokon rávezettük őket a gyerekek reális értékelésének fontosságára, és azt szerettük volna, ha a gyerekekhez való pozitív viszonyulás hatását megértik. Dolgoztunk a családot összetartó, a családnak élményt adó események beépítésén is.

Fontos elem volt annak megértetése, hogy a gyerek iránt érzett felelősség már a fogantatásnál el kell, hogy kezdődjön.

A programelem fontosságát mutatta a nagy érdeklődés, a viták, hangulata, a javaslatok. Eredményességét mutatja (bár ez nem csupán ennek a programnak köszönhető, de mindenképp erősítette ez is), hogy a projekt ideje alatt folytatódott az a preventációs munka, aminek eredményeképp több mint három éve nem szült Toldon 18 év alatti lány, és a baba-mama klub évek óta folyamatos érdeklődés mellett működik. Sikerült elfogadóbb, érdeklődőbb viszonyt kialakítani az iskolával is. Valamint az anyukák érzékelhetően jobban ügyelnek (legalábbis a közösség előtt biztosan) arra, hogyan kommunikálnak a gyerekekkel.

Készségfejlesztések, tudásátadás, támogató együttműködések a családon belüli erőszak és kommunikáció témájában

Miután a második blokkban áttekintettük a fogantatástól a felnőttkorig a gyereknevelés nehézségeit, örömeit, a veszélyhelyzeteket, áttérhettünk a harmadik egységre a konfliktuskezelés, családon belüli kommunikáció, családon belüli erőszak témájára. A bizalmi légkör tovább alakult, az asszonyok egyre összetartóbbak lettek, egyre jobban kezdtek közösségi viselkedési formákat mutatni.

A probléma, amire a fejlesztés fókuszál:

A problématerkép fontos eleme a családon belüli agresszív verbális kommunikáció, többeknél fizikai agresszióval is párosulva, ami az egész közösségfejlesztést meghatározza. Megakadályozza ugyanis mind a családon belül, mind a közösségben a megfelelő érzelmi alap kialakulását a biztonságos élet érzéséhez, a nélkülözéssel olyan tünetegyüttest produkál, ami meghatározó a gyerekek és a felnőttek életében is.

A leggyakoribb konfliktust feloldási módszer az erővel való hatás, a fenyegetés, a verbális megfélemlítés, ami sokszor párosul fizikai erőszakkal is. A gyerekek magatartásbeli gondjait, melyek kisgyermekkorban alapozódnak meg, kiskamasz kortól serdülőkorig gyakran így oldják meg, ami egyrészt a gyerekeknél a konfliktusmegoldás ilyen módjára ad mindenél erősebb mintát, másrészt a családon belül egyre mélyíti a problémát. Gyakori ugyanis, hogy a serdülő gyerek, ahogy fizikai ereje nagyobb lesz, szembeszegül a szülővel, verésre veréssel reagál, és a korábban félelemben tartott gyerek agresszorrá válva a szüleit bántalmazza, tartja rettegésben.

Azt is megtapasztaltuk, hogy ezek a gyerekek a kisebbeket is bántalmazzák, és gyakran az állatok felé is így fordulnak, mint a hierarchiában a sor végén levő élőlények felé.

Külön területet jelent a problémában az asszonyok helyzete. Sokszor a tudomásunkra jut a családon belüli bántalmazásuk, sokszor látjuk, hogy a nyomorúság feszültsége rajtuk csattan, és azt is érezzük, hogy ebben nagyon magukra vannak hagyva. A projektelem ezeknek a feltárására irányul, hogy amennyire lehet, érthetővé tegyük számukra, hol a helyük, mi a szerepük ebben az egészben.

Az agresszió káros hatásait a problémában érintett családok nem érzik. Egy olyan szocializáció ez is, ami akadályos lesz mindennek, ami az integráció felé visz, és amelynek alapja az alapvető szociális kompetenciák hiánya.

A programelem menete, tematikája, bemutatása:

Az előző rész tartalmaira építve a konfliktusos helyzetek kibontásával kezdtünk, amit próbáltunk a tipikus, általános felől megközelíteni. Az életkor szerinti tagozódás itt is fontos volt, így építve az előző elembe beállítottrendszerre, a kisgyermekkortól, óvodáskor, kisiskoláskor, serdülőkor érintésével a fiatal felnőtt korig vittük a témát.

Mivel minden életkornak megvannak a maga sajátosságai, a konfliktusokban is hordozzák azokat. Ezzel a megközelítéssel, tulajdonképpen megerősítettük az előző blokk ismeretanyagát is, ugyanakkor óvatosan bontogatva a témát, eveztünk át a nehezebb területekre. Fontos volt az is, hogy az intézményrendszerben kialakuló konfliktusokhoz is kapcsolódjunk, melyeket a családok napi szinten élnek meg.

Egy korábbi, a gyerekekre irányuló felmérés azt mutatta számunkra, hogy az érzelmi intelligenciájuk fejletlen, a saját érzelmeik beazonosításában jók, de másokéban nem, így a reakcióik sem megfelelőek ezekre. Az, hogy nem tudják felmérni, mit érezhet a másik, meghatározza a viszonyulásukat, ugyanis saját érzelmeik szerint járnak el, nem mérlegelnek.

Ugyanezt tapasztaltuk a szülőknél is, ezért külön szakértővel foglalkoztunk az érzelmeik beazonosításával, a különböző szituációk érzelmi elemzésével, a benne szereplők helyzetének érzelmi alapú megítélésével.

Külön egységet szántunk annak, hogy a felnőttek közötti konfliktusokról is beszéljünk. Elemeztük ezeket, majd különféle konfliktuskezelési technikákkal próbálkozva, dramatikus formában igyekeztünk a gyakorlatban is kipróbálni azokat. A felnőttek közötti konfliktust is több szinten próbáltuk kibontani, egyrészt az intézményrendszerrel történő konfrontálódás,

másrészt a közösségen belüli összeütközéseket, harmadrészt pedig a családon belüli nézeteltéréseket. Vizsgáltuk a pletyka, a rosszindulatú rágalmazás, a szavahihetőség témakörét is.

A dramatikus feldolgozásokat itt próbáltuk ki először. Kezdetben kisség idegenkedve, később azonban egyre aktívabban kapcsolódtak be ezekbe. A kitalált helyzetekbe való belehelyezkedés, a szerepeknek megfelelő kommunikáció megtalálása, a többiek előtt történő szereplés mind érzékelhetően fejlesztő hatású volt. A konfliktusok feloldásában nagyon

fontos, hogy a mindkét felet értsük, a reakcióikat, az érzelmi viszonyulásukat, állapotukat, saját megélt „igazságukat”. Ez nagyon jól megérthető a különböző szerepekbe való helyezkedéssel, a szerepcserékkel, a nézőpontok változtatásaival, és nagyon jól fejleszthető a különféle dramatikus eszközökkel.

Ezt, mint módszert sikerrel használtuk a fiktív szituációkban, próbálkozva ezt így feldolgozni a családon belüli konfliktusoknál, mind a családok közöttieknél, vagy hivatali szinten, vagy az utcán, bárhol az életben.

Azért, hogy ne legyen túl negatív ennek a projektrésznek az üzenete, emeltünk be olyan témákat is, mint az ideális család, anya, apa, gyermek, amiben a pozitív szerepeket szerettünk volna megerősíteni. Ennek kapcsán az idősebbek tudására építve megint visszanyúltunk kicsit a régi időkre, felelevenítve egy elmúlt, de sokkal összetartóbb közösség konfliktuskezelését, rendezvényeit, közösségi értékeit.

Sikerrel emeltük be a legnehezebb témát is, a gyermekek ellen elkövetett szexuális zaklatások témáját. Ebben a foglalkozásokat tartó munkatársaink egy másik képzésben vértéződtek fel megfelelő tudással, melyet megpróbáltak átadni ebben a közegben is. Az asszonyokat nagyon megérintette ez a téma. Tudtunk a közösségen belül olyan asszonyról is, aki maga is elszenvetője volt ennek gyerekkorában. Ő nem kívánta ezt felvállalni, de sokan tudtak róla, és személyes beszélgetésben feltárták az esetet. Megrázó téma volt ez mindannyiunknak.

Bár a fejlesztésben végig megfelelő, a tervezett ível haladtunk, ezzel az elemmel nem voltunk maradéktalanul elégedettek. A programban az egymást támogató asszonyközösség kialakítása volt a célunk, ami bizonyos, megcélzott területeken elindult, szorosabb és lazább, de fenntartható kapcsolatok is születtek, de ezen a területen, ahogy a beszélgetések mutatták, túl nagy lépést terveztünk.

A kicsit jobb státuszú, nem cigány asszonyok ezt a témát a korábbiakhoz képest sokkal zárkózottabban kezelték, nem igazán nyíltak meg. A többiek esetében pedig azt tapasztaltuk, olyan mélyen él bennük a nők családon belüli helyzetének

„eleve elrendeltsége”, hogy nem is értik, mi a gondunk azzal, hogy a férfiak bántalmazzák alkalmanként a nőket.

Amikor próbáltunk eseteket elemezni, leginkább azt erősítették meg, hogy „megérdemelten” történt testi fenyegetés, akár az asszony, akár a gyerekek irányában. Talán annyi eredménye volt, hogy a nagymértékű agressziót elutasítják, szerencsére ilyen esetekre nem is nagyon derült fény, mégis elgondolkodtató, hogy a családi életben ez az elem mennyire mélyen gyökerezik.

Egymás támogatását, még a nagycsaládokon belül sem nyilvánították ki, a „bele nem szólás” is erős, igazából jelzőrendszerként sem működik ez. Ezzel még dolgunk lesz a későbbiekben, hiszen azt szeretnénk, ha az asszonyok nem ezt tartanák természetesnek, nem az alárendelt, hanem a partneri viszony határozná meg a családi életüket.

A záró kiránduláson már rutinszerű folyamatok voltak, na-

gyon hamar beépítették az utazás menetét, szabályait, figyelve egymásra és a felvehető élményekre is. A közösségi programon, a PharnoGrass koncerttel igazán feltettük az egésze a koronát. Előtte értékeltük és összefoglaltuk a programot, és megnéztük az egyes elemekről és a kirándulásokról készült videókat. Az egész záró program alatt lehetett érezni a közösségként való működést.

A családon belüli erőszak és kommunikáció programelem összegző értékelése:

Már a tervezésnél tudtuk, hogy ez lesz a legnehezebb terület. Eredményességként azt tudjuk felmutatni, hogy sikerült az előző programelem logikáját megerősítve a kommunikációra min-tát adó szülői magatartás szerepét beemeltetni.

A problémák, melyet az előző programelemben felvetettünk többnyire a kommunikációban is kicsúcsosodnak, és újabb konfliktushelyzeteket generálnak.

Eredmény az is, hogy a különféle helyzetekben szereplők érzelmi viszonyulásait tudtuk elemezni, határozottan érezhető volt a dramatikus játékok során ennek megjelenése, és a kommunikációra kiható megértése is. Az, hogy előkerülhettek olyan témák, hogy a másik mit élhet át, mit érezhet egy-egy konfliktus során, hogy „a hogy eshet a másinak” gondolkodásmód beemelődött, hogy egy-egy mondatról kiderült, mennyire sértő, bántó lehet, nagy előrelépés. Érintenünk kellett természetesen azt is, ha egy-egy ilyen elhangzik, mi a módja a továbblépésnek, hogyan lehet bocsánatot kérni, túllépni a dolgon, levonva a következtetéseket.

Ami nem sikerült, mert a probléma mélyebben gyökerezik, mint gondoltuk, az a nők családon belüli státuszának közösségi megerősítése, közösségi védelme. Ezen a későbbiekben még dolgoz-

nunk kell, mert nagyon fontos, hogy a lányok ne ezt az agressziót elfogadó mintát vegyék át, és a fiúk sem az agresszor szerepet.

A programelem nehézségét jelentette az is, hogy a téma a családok magánéletét érintette, amit semmiképpen sem szerttük volna megsérteni, de ezek a problémák mind ott gyökereznek, és hatásuk kifele mutató, és meghatározó.

A program hatása a változásokra

A program közösségi hatásának próbáltuk mérhető, és empirikus tapasztalatait is rögzíteni.

A mérhetőségben a szociometria eszközét használtuk.

A szociometria változása a projekt hatására:

A projekt elején és végén szociometriával próbáltuk mérni a változásokat.

Az összehasonlítások azt mutatják, hogy a kulcsember pozíciója tovább erősödött, az igazgyöngyös munkatársakéval együtt. Sokkal népszerűbbek lettek a nem cigány, idős asszonyok, akik tudásukat a program során megosztották a többiekkel, és ezáltal sokat közeledtek hozzájuk a többiek, a cigány asszonyok is.

A szociometria mindenképp igazolja a fejlesztés eredményességét. Azok, akiknél nem, vagy alig történt változás, kijelölik számunkra az újabb közösségfejlesztési feladatokat. Rájuk erősebben kell fókuszálni, másképp kell őket helyzetbe hozni, hogy minél több szállal kötődjenek az asszonyközösséghez.

A változásokat nemcsak a szociometria mutatta. Számtalan megtapasztalásunk van, ami megerősíti, jó úton haladunk. Az események megszervezésében egyre aktívabban vettek részt, de a hatást mégsem ezen, hanem egy olyan elemben szeretném megmutatni, ami teljesen tőlünk függetlenül valósult meg.

Ilyen volt pl. a karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódó esemény, ami nem volt a projekt része, és amit az Igazgyöngy segítségével, az asszonyok szerveztek meg. A rendezvény minden elemét, a dekorációtól az ünnepi műsorig, a meghívásoktól a vendéglátásig ők szervezték meg, a tudtunk nélkül, meglepetésként. Azt hiszem, ez mutatta pontosan, hogy amit szeretnénk, a képessé tevést, megértették, és elindultak felé. Megható volt számunkra az egész, mutatta az elmúlt évek munkájának, és e projektnek a hatását is.

Önálló eseményszervezés:

Egy blogbejegyzés az eseményről talán érzékletesen mutatja ezt:

Az eddigi legszebb karácsonyunk (2015.december 27. <http://nyomorszeleblog.hvg.hu/>)

„Az adventi időszakban végzett munkánk utolsó állomása mindig a toldi karácsony. Addigra végzünk a többi 16 településen, szét-hordjuk az élelmiszercsomagokat, ajándékokat, gyerekeknek, családoknak. Postáztunk is jó néhányat, mert sokan keresnek meg bennünket ilyenkor olyan falvakból, ahol nincs efféle segítő szolgáltatás.

Az, hogy egy leadott csomag után még milyen logisztika van, mire az célba ér, azt hiszem, az adományozók is egyre jobban érik. Legalábbis úgy tűnt, megértették, és igyekeztek nem az utolsó pillanatban hozni a holmikat, és talán kevesebben is sértődtek meg, mikor mondtuk, szerdán-csütörtökön már szeretnénk mi is a családunkkal foglalkozni, mert egy hónapja dolgozunk, hétvégeken is, és mi is emberek vagyunk. Így is maradtak még „egyedi” elintéznivalók, melyek megosztva ugyan, de az ünnep előttig kitartottak.

Azt tudtam, hogy Toldon készülődik valami meglepetés a helyi-ektől, gondoltam, a szokásos versek, a betlehemi házikó már két hete állt a kultúrházban, és az utolsó héten a termet is feldíszítették az asszonyok. Együtt, közösen. Nekem már ez is elég lett volna.... a tény, hogy együtt csinálták.

Délután a teherautó kicsit hamarabb ért ki a tűzifával, mire mi is kiértünk a csomagokkal, már a nagy részét behordták, és felállították a fenyőt is. Gyorsan feldíszítettük, közösen a gyerekekkel... sok szép dísz kaptunk adományba, mindenféle csodás gömböt, fényes szalagokat.

Mire befejeztük, és hátranéztem, már tele volt a terem. Az asz-

talokon sütemények, torták... ahogy sorban érkeztek az asszonyok, mindenki hozott valamit. Aztán lekapcsolták a villanyt, és a színpadon ott állt legalább harminc gyerek, mindenki tisztán, hófehérben, kezükben gyertyával, és énekeltek. A zene cd-ről ment, a gyerekek teljes odaadással daloltak, és igen, ott állt mögöttük pár anyuka is, cigányok és nem cigányok, együtt, akik segítettek a műsorban. Szólt a zene, a dal: „mondj el egy imát a sok szegény emberért”- énekeltek többek között ezt is, és én ott ültem, néztem őket, és potyogtak a könnyeim.

Olyan hihetetlen volt az egész.... visszagondoltam az első karácsonyunkra.... ami hat éve volt, mégis, látva ezt az egészet, olyan hihetetlen távolinak tűnt. Akkor ketten sem tudtak egymáshoz normálisan szólni, az agresszivitás tapintható volt, senkit sem érdekelt a másik, csak, hogy mit kap... érzelmekről, karácsonyi hangulatról szó sem lehetett, az csak az én vágyaimban élt, nyilvánvaló volt, hogy a karácsonyi ünneppel kudarcot vallottam. És most itt vannak, maguktól összefogva, mindent megszerveve, nyugodtan, szeretetben, indulatok nélkül, és látom, ahogy képesek közösségként működni. Itt ülnek romungrók és oláh cigányok, őslakos „magyarok”, Erdélyből áttelepültek, együtt örülnek a gyerekeiknek, az ünnepnek, nekünk, egymásnak.

A kis beszédemet, amivel ilyenkor szoktam köszönteni őket, alig tudtam elmondani, ők pedig nagyon örültek a meghatódásomnak.

Később kérdeztem Mónitól, a helyi munkatársunktól, aki összefogta ezt, hogy sikerült? „Hát” – kezdte - „az úgy volt, hogy összehívtam az asszonyokat, és mondtam nekik, azért az nem jól van, hogy mindig a „Gyöngy” (vagyis az Igazgyöngy Alapítvány) ad mindent....itt az ideje, hogy megmutassuk, mi is képesek vagyunk valamire. És nagyon örültem én is, hogy mindenki egyetértett, megegyeztünk, hogy mindenki hoz süteményt, most mindenki kapott pénzt az önkormányzattól, ebből mindenki szánt

egy kicsit erre is. Megegyeztünk a műsorban, jöttek próbálni is, megbeszéltük azt is, hogy fehérben lesz mindenki az ünnep tiszteletére. Hát így lett. És nagyon boldog vagyok, hogy így sikerült.”- mesélte.

Szóval, ez a készülődés hetekkel ezelőtt elkezdődött. Képesek voltak egyeztetni, együtt próbálni, nem sértődött meg senki senkire, az eredmény pedig magáért beszélt.

Akkor, ott, a gyertyák fényében éreztem meg igazán, micsoda változást éltünk meg együtt. És azt is éreztem, milyen jó, hogy ebben a kételkedő-rosszindulatú-gáncsokkodó-kirekesztő világban nem vesztettem el a hitemet bennük, ezekben az emberekben, akik elindultak velem egy úton, és ezen egyre biztosabban lépnek. Néha már nélkülem is. Nyilvánvaló, hogy a „képesé tévés” folyamata működik.

Úgy érzem, nagyon jó helyen vagyok... és nagyon szerencsés is. Érzem, van értelme annak, amit csinálok. Amikor elkezdtem, azt mondtam, minimum húsz év kell ahhoz, hogy azt mondhassam: sikerül egy szétesett, mélyszegénységben élő, lehetőségeitől megfosztott, a nyomort átörökítő közösséget átformálni.

Eddig hat év telt el. Több mérföldköve volt már, a kulcsember megtalálásától a kézműves projekt megindításáig, a biobrikettkészítéstől a lekvárfőzésig. Most ez is az lett. 2015 karácsonya. A közösség működésének egyik mérföldköve.

Minden állomás azt bizonyítja, hogy van kiút. Hogy minden ellenzél ellenére megy, és sikerülni fog. Még sok feladat van előttünk, de tudom, nem kell hozzá erőszak, kényszerítés, és egészen biztos vagyok abban, hogy a kulcs a közösségfejlesztésben van. Már csak azt szeretném, hogy másokkal is meg tudjam ezt értetni. Hogy legyen elég erőm ehhez. No meg azt, hogy a körülmények engedjenek még annyi mozgásteret, hogy tovább csinálhassam.

Úgy érzem, nagy erőre lesz szükségem mindehhez. De azt is tudom, hogy nem vagyok egyedül. És együtt sikerülni fog.”

A program eredményét mutatja egy produktum, a „Toldi asszonyok értéktára”-nak elkészülte is. A folyamat maga volt a fejlesztés, az asszonyok véleménye, gondolatai alapján fogalmazódtak meg a szövegek. Tükrözi az egymáshoz való pozitív viszonyulást, ami korábban nem volt meg, és így, ebben a formában sosem került kihangosításra.

Eredmény a kommunikáció változása, a konfliktusok rendezésének javulása, az egymáshoz való viszony rendeződése, a pozitív töltetű viszonyulások, melyet a napi szociális munka során megtapasztalunk. Az asszonyok megszerzett tudásának a hatása a családon belül még multiplikálódik, hatásának érzékelése később várható.

A fejlesztési fókuszok és az alkalmazott módszerek

A módszerek, technikák természetesen fedik egymást, és a csoportosításban egy pont több besorolásba is beilleszthető lenne. A csoportosításban azt vettük figyelembe, amire közvetlen célként fókuszáltunk.

A projekt legfontosabb célja egy egymást támogató asszonyközösség létrehozása volt, mely alapja lehet a hatások továbbgyűrűzésének, a többiek bevonásának, a közösség erősödésének. A fejlesztésben tudásátadásokkal, képességfejlesztésekkel értük el a kívánt hatást.

Ebben a következő technikákat, eljárásokat, módszereket alkalmaztuk:

Tapasztalatszerzések a személyekről, a közösségben történő pozícionálásról:

- Tapasztalatszerzés egymásról a közösségen belül. Egymás megismerése a viszonyulások, vélemények alapján. Olyan szituációk megteremtésével dolgoztunk, amiben különféle élethelyzetekre, viselkedési formákra véleménnyel reagáltak, és ezzel akár közvetve, akár közvetlenül a saját értékrend megismerésre került. Különösen fontosak voltak azok a helyzetek, ahol ebben változást lehetett generálni a többieknek.
- A „Toldi asszonyok értéktára”- elkészítésével az egymásról alkotott kép kommunikálása, felvállalása.
- A szociometriák elkészítésével az egyén másokhoz való viszonyulásának fontossága.

Tudásbővítések:

- Tudásbővítés előadásokkal, saját élményű tapasztalatok megosztásával. (Hallott, olvasott és írt tudástartalmak megjelenítése a háztartásvezetés, tudatos családtervezés, gyermeknevelés, családon belüli kommunikáció, erőszak témájában.)
- Az alapvető emberi jogok, az ezekhez való hozzáférés megismertetése.

Képesség és készségfejlesztések:

1.) Kommunikációfejlesztés:

- Tematikus füzetek. Receptfüzet, saját füzet vezetése az ismeretek rögzítésére. (Az íráskészség és a lényegmegragadó képesség fejlesztésére.)

- Kérdésszerkesztések (a szakértői és a skype-os megbeszélések során, kérdéskultúra, és a lényegmegragadó képesség fejlesztésére).
- Újságolvasás, cikkek megbeszélése, feldolgozása (olvasási, szövegértelmezési képességek fejlesztése, figyelemfelhívás a nyomtatott médiára, mint információforrásra).
- Szituációs játékok, drámapedagógiai eszközök (verbális és metakommunikáció, valamint empátia fejlesztésére).

2.) Érzelmi intelligencia fejlesztése:

- Érzelmek beazonosítására szolgáló játékos feladatok (empátia fejlesztésére).
- Élményszerzések, a csoportidentitás növelésére (kirándulá-

sok, érzelmi visszacsatolások, közösségi rendezvények során).

- Fotóalbum-készítés (a családon belüli kötődések megerősítésére).
- Fotózás, videó-készítés az eseményekről (pozitív érzelmi kötődések erősítése, csoportidentitás fejlesztése).

3.) Szociális kompetenciák fejlesztése:

a.) Személyes kompetenciák:

- Pozitív, minden résztvevőre kiterjedő, mindig visszacsatolt, értékelt jelenlét (a pozitív énkép kialakítására, az elköteleződés fejlesztésére).
- A foglalkozások kiszámítható, rendszeres, adott időpontban történő megszervezése, szerződések aláírása, jelenléti ív vezetése (felelősségérzet fejlesztése).
- A foglalkozások és egyéni beszélgetések mintaadó, megerősítő, pozitív légkörű kommunikációja, az élményközpontúság biztosítása (a mindennapi élethez kapcsolódó fókuszok átrendezése, egyéni viszonyulások fejlesztése).
- Saját élethelyzetek, személyes problémák feltárása, konfliktuskezelési technikák alkalmazása (tolerancia és szolidaritás fejlesztésére).
- Az egyének pozícióba helyezkedésével, személyes, a közösségre gyakorolt hatásuk megtapasztaltatásával majd tudatosításával a részvételi demokrácia fejlesztése. (Ezek a

személyes beszélgetésekkel, illetve a közösségi rendezvények összefoglaló értékeléseivel történtek.)

- A személyes példa hatásai. (A közelítés módszerével a példakép jelentőségétől a saját példaadásig eljutva a beszélgetéseken a szülői minta jelenségének megértetése.)

b.) Társas kompetenciák:

- Kooperatív jellegű feladatok (kézműveskedésben, háztartási ismeretek gyakorlásában, kiscsoportos megbeszéléseken, közös tablók készítésében) az együttműködési képességek fejlesztéséért.

- Mediálás (konfliktuskezelésnél, személyes példákkal, majd saját élményű meg tapasztalással).
- Kommunikáció a közösségi oldalon (digitális kompetenciák fejlesztése, csoportidentitás megerősítése).
- Konklúziók, közösségi vélemények, döntések megfogalmazása, rögzítése (közös értékrend kialakítása).
- A közösség erejének, véleményformáló szerepének meg tapasztaltatásával és tudatosításával a demokratikus képességek fejlesztése. (A személyes beszélgetéseken és a közösségi rendezvények értékeléseivel, illetve az aktuális problémák elemzésével, a konklúziók levonásával történtek.)

4.) Kognitív képességek fejlesztése:

- Receptek gyakorlati kipróbálása (szabálykövetés, lépések betartása, visszaellenőrzések, rövid távú memória fejlesztése).
- Kézműves-tevékenységek szervezése (finommotorika, esztétikai érzék fejlesztésére, a lakókörnyezet iránti igényesség és a jeles napok üzenetinek beépítése céljából).
- Tematikus tervező feladatok (saját konyha, költségvetés, napirend, stb..) életvezetési képességek fejlesztésére.
- Kiseb feladatokkal a szervezési képességek fejlesztése. Helyzetelemzések. (Bizonyos, a gyakorlatban megtapasztalt történések elemzésével, az ok-okozati összefüggések kiemelésével, az érzelmek kezelésével, a

megfelelő kommunikációval előidézett hatások megbeszélésével attitűdváltás elősegítése.)

- A tudástartalmak átismétlésével a rövid távú emlékezet fejlesztése.

Közelítés:

Általánosan használt módszerünk volt minden területen a közelítés módszere.

Ennek lényege, hogy a témafelvetés térben, időben, helyszínen, személyben távoli legyen, kellő távolságtartással levonhatók legyenek általános következtetések, és adjon lehetőséget a saját élethelyzetekkel történő párhuzamok vállalására,

akár személyes, akár csoporton belüli találkozókon, beszélgetéseken.

- A személyesen nehezebben vállalható történések esetében, a feszültségek feloldására, a „más is van hasonló helyzetben” felismerésére, a problémához való vállalható viszonyulás megteremtésére. Lényege, hogy messzebről, nem a saját, hanem máshol, mások, akár valós, akár fiktív esetének megbeszélésével, annak példáján vetjük fel a témát, és ha erről megindul a diskurzus, akkor közeledünk a személyes felé.
- Az idősávok használata (a múlt és a jelen problémáinak, eseményeinek összehasonlításával a változások törvényszerűségeinek, szükségességének és elkerülhetlenségének megértésére).

Produktumok:

A projekt során létrejött, a célokkal együtt megjelenített, multiplikáló hatású produktumok, melyek a program zárása után is kifejtik a hatásukat:

- Saját füzet: ismeretek rögzítése, a programhoz, és a csoporthoz való kötődés elősegítése, íráskészség, kommunikációs készség fejlesztése.
- Receptfüzet: ismeretek rögzítése, csoportidentitás erősítése, a program otthoni beágyazódásának elősegítése.
- „Toldi asszonyok közössége” facebook csoport: a digitális tudás fejlesztése, a kommunikáció fejlesztése, csoportidentitás erősítése.
- Családi fotó album: családon belüli kötődések erősítése.

- Családfa: tudásbővítés, családi kapcsolatok erősítése.
- Videók (feltöltve a netre): csoportidentitás, érzelmi kötődés erősítése.
- Kézműves-tárgyak: a környezetben elhelyezve, az ünnepkörök és a családi események érzelmi megerősítésére.
- Toldi asszonyok értéktára (kiadvány): a csoportidentitás megerősítésére, az egymáshoz való pozitív viszonyulás fejlesztésére.
- Fotódokumentáció (az alapítvány honlapján): érzelmi megerősítések, csoportkohézió fejlesztése.
- Média megjelenések: a változáshoz kapcsolódó pozitív megerősítések. Önbecsülés, csoportkohézió fejlesztése.
- Szakértőkkel, előadókkal, iskolával létrejött kapcsolatok: önállóság, egyéni problémakezelés fejlesztésére.
- Módszertani összefoglaló: más, hasonló területen dolgozó szervezetek, szakemberek munkájának segítésére.

Érdeemes a „Toldi asszonyok értéktára” című kiadvány részletesebb hatásaira is kitérnünk:

A hatása, ebben a formában több szempontból is erős:

- Az, hogy ez egy könyv formájában került rögzítésre, fontos üzenetet hordoz. A könyv ugyanis egy olyan kultúrahordozó elem, ami magasabb szintre, az értékállóság szintjére emeli szimbolikusan azokat az asszonyokat, akik benne vannak.

- A könyv otthoni, a családtagok által történő nézegetése multiplikálja a hatást. Egyrészt egyfajta „rangot” ad az asszonyoknak a családjukban, másrészt a többieket is pozícióba hozza a közösségben, hiszen tudásának, képességeinek kiemelésével pozitív üzenettel párosítja a személyeket.
- E mellett persze fejleszti az olvasási képességeket, hiszen mindenki szeretné tudni, miféle információk vannak róla, vagy a másik asszonyról a könyvecskében. Végül nem mellékesen az egy kötetbe szerkesztésnek van egy közösségi, összetartozás kifejező üzenete is, amire később is építeni lehet majd az alapítvány közösségfejlesztő munkája során.

Összefoglalás

Az Igazgyöngy Alapítvány esélyteremtő munkáját a „képesse tevés” elve mentén végzi. A közösséget szeretnénk képessé tenni arra, hogy önmagát megszervezze, hogy közösségi szabályokat alkothasson és működtessen, hogy problémáinak megoldására képes legyen.

Ebben a munkában eljutottunk a kulcsembert, majd az őt

körülvevő kis mag kiválasztásához, bevonásához, helyzetbe hozásához, aztán e projekt keretében ennek bővítésével egy harminc főt magába foglaló asszonyközösség megszervezéséhez, fejlesztéséhez.

Célunk volt az is, hogy e csoporton belül a lehető legjobban leképezzük a helyi társadalmat, legyen cigányok és nem cigányok, idősek és fiatalok, problémások és mintaadók is, különféle tudásokkal, szocializációval. A projektben e csoportnak a

megerősítését, a csoportidentitás, a csoportkohézió kialakítását céloztuk meg, olyan tudásátadásokkal, készségfejlesztésekkel, melyek az egyéneken keresztül a családokba is átívelt, ott is hatva, miközben ehhez támogatást, megerősítést a csoport adott.

Olyan területeket választottunk, melyek az alacsonyabb tudással, rosszabb szocializációval rendelkező családoknál is változást idézhetnek elő, mind kommunikációban, mind életvezetésben. Az életnek azon területeit, ahol az asszonyok hatása a legerősebb, mert az adott tevékenységeket ők végzik, ők szenvedik el, vagy befolyásuk lehet rá.

Feltételeztük, ha a háztartásvezetéshez kapcsolódó ismereteiket fejlesztjük, az kihat majd a család étkeztetésére, a tudato-

sabb költségtervezésre, a hatékonyabb házimunka végzésre, a lehetőségeikhez képest egészségesebb táplálkozás felé történő elmozdulásra. A különböző tapasztalatokkal, tudásokkal bíró asszonyok mindegyike számára adott újat ez a terület, és nagyban megalapozta azt az érzelmi állapotot, amiben a nehezebb témák felé elmozdulhattunk. Alkalmas volt arra is, hogy a legkedvezőbb területen vigyük be a program munkaformáit a csoportba.

A másik két területen, a tudatos családtervezés, gyereknevelés, valamint a családon belüli kommunikáció, erőszak témájában számos olyan probléma tisztázását, kibontását, megoldási javaslatainak kihangosítását reméltük, amelyek az alapítvány korábbi munkájában a problématerképen kiemelt helyen szerepelt, és melyről azt gondoltuk, az asszonyok a családon belül hatással lehetnek rá.

Azt is láttuk azonban, hogy egyedül, tudás és támogatás nélkül a helyzet nem változik. Ezért döntöttünk egy olyan közösségfejlesztési vonal elindítása mellett, ami a tudásbővítést, készségfejlesztést és szemléletváltást közösségi megerősítéssel végzi.

A teljesülés zömében igazolta ezt.

A fejlesztés eredményeképpen sikerült a kulcsszemély köré szervezett kis magot szélesíteni, pozíciókat megerősíteni, és helyzetbe hozni olyanokat, akik eddig jellemzően nem voltak abban.

Elértük, hogy ezek az asszonyok:

- alapvetően pozitív viszonyba kerüljenek egymással,
- sokuk között tudásmegosztási, tanácskérési, javaslati viszony alakuljon ki,
- minőségileg változzon az egymás közti kommunikáció,

- olyan, multiplikáló helyzetbe került tudást kapjanak mely javíthat élethelyzetükön,
- olyan közösségi élményeket kapjanak, ami változtat az egymáshoz való hozzáálláson,
- alapot adó csoport legyen a további fejlesztésekhez.

A következő lépés az ő további erősítésük, és a mellettük a projekt során megjelenők bevonásával a haladás a „kritikus tömeg” felé, mely már önállóan is képes lesz kedvező folyamatokat generálni.

A továbblépés szempontjai, módszerei között meghatározóak lesznek az itt szerzett tapasztalatok is. Kiemelt szerepet kap majd:

- az élményközpontúság (érzelmileg folyamatos megerősítést adva a csoportidentitásnak)
- a differenciálás (támogatjuk, hogy a csoporton belüli szálak megerősödjenek, és hozzájuk a közösségből újak csatlakozzanak)
- a bizalmi légkör erősödését szolgáló megerősítő jellegű kommunikáció (nemcsak irányunkba, sokkal inkább egymás irányába is)
- a közösségen belüli saját ötletek megvalósulásának lehetőség szerinti támogatása (a képessé tevés elve mentén)
- a mediálás, és annak képességének fejlesztése a közösségen belül (a konfliktuskezelések továbbfejlesztésére)
- a felmerülő problémákra és szükségletekre történő rugalmas reagálással szervezett munka (az életszerűség fenntartására)
- kockázatkezelési képességek fejlesztésének elindítása (a tervezés képességének továbbfejlesztésére)
- a felmerülő lehetőségekre való nyitottság fejlesztése a személyes és közösségi munka során (az e területen történő attitűdváltás támogatására)
- a változások mérésének, kimutathatóságának továbbfejlesztése (a fejlesztések eredményességének empirikus tapasztalatokon túli igazolására)
- a digitális technológiák mind szélesebb körű bevonása (a modern kor lehetőségeinek és globális hatásainak beépítése)

- a szociális kompetenciák további, tudatos fejlesztése (a megkezdett folyamatokhoz való kapcsolódással, és az új tagok bevonásával)
- a közösség változásainak beágyazása az őket körülvevő intézményrendszerbe (a beágyazódás komplexitásának elve mentén)
- a közösség által keltett hatások beágyazása az alapítvány komplex, 20 évre tervezett esélyteremő stratégiájába (a fejlesztések összehangolása miatt)
- rugalmas igazodás a változó társadalmi körülményekhez (törvényi változások, szabályozások, társadalmi helyzetek)

Mindezekből is látszik, hogy e program csak egy állomás volt. Fontos lépés azon az úton, mellyel egy szétesett, tudás- képesség-és lehetőséghiányos közösség újraépíthető, képessé tehető arra, hogy önmagát megszervezze, és élhetőbb közeg alapjait teremtsen meg a következő generáció számára.

E projektet is az Igazgyöngy Alapítvány filozófiája mentén szerveztük, melynek legfontosabb jellemzője a „képessé tétel”, melyet bonyolult és szerteágazó munkával végzünk, ám egyre több erőt kapva abból a közösségből, mellyel dolgozunk.

